

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Sosiaalialan koulutusohjelma

Saara Väänänen

KUVIEN KANSSA PÄIVÄHOIDOSSA
Opaskirjanen lapsille ja aikuisille

Opinnäytetyö
Toukokuu 2014

OPINNÄYTETYÖ
Toukokuu 2014
Sosiaalialan koulutusohjelma

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
(013) 260 6600

Tekijä
Saara Väänänen

Nimeke
KUVIEN KANSSA PÄIVÄHOIDOSSA
Opaskirjanen lapsille ja aikuisille

Toimeksiantaja
Joensuun kaupunki, varhaiskasvatus- ja sosiaalityö/perhepäivähoito

Tiivistelmä

Opinnäytetyöni käsittelee kuvien käyttöä varhaiskasvatuksen arjessa. Kuvat tukevat lapsen kielellistä sekä vuorovaikutus- ja kommunikaatiotaitojen kehitystä. Kuvat voivat helpottaa lapsen itseilmaisua, toisten ymmärtämistä sekä asioiden jäsentämistä. Lisäksi ne edistävät tasapuolista vuorovaikutusta. Kuvia voidaan käyttää erilaisten lapsiryhmien kanssa ja ne voivat toimia myös puhetta tukevana kommunikointimenetelmänä.

Opinnäytetyöni toimeksiantajana toimi Joensuun perhepäivähoito. Kohderyhmäksi valikoitui perhepäivähoidon ryhmä. Opinnäytetyöni tavoitteena oli kehittää kuvallista työvälinettä perhepäivähoidon kentälle. Toiminnallisen opinnäytetyön tuotoksena syntyi opaskirjanen, "Santerin hauska päivä", jonka työstämiseen osallistuivat perhepäivähoitajat sekä kuvakouluttajat.

Opaskirjanen sisältää lapsille suunnatun kertomuksen sekä aikuiselle tarkoitetut opastukset. Sen tarkoituksena on herättää innostusta ja rohkeutta kuvien käyttöön päivähoiton arjessa. Kirjanen pohjautuu perhepäivähoitajien haastatteluihin, erityislastentarhanopettajien järjestämään kuvakoulutukseen, teoria- ja kokemustietoon sekä arviointiin. Arvioinnin perusteella opaskirjanen on selkeä, innostava, ja se tuo uusia ideoita lasten kanssa tehtävään työhön. Jatkosuunnitelmana on antaa opaskirjanen Joensuun perhepäivähoidon sekä kuvakouluttajien käyttöön.

Kieli
suomi

Sivuja 46
Liitteet 7
Liitesivumäärä 42

Asiasanat

varhaiskasvatus, perhepäivähoito, kuvallinen materiaali

THESIS
May 2014
Degree Programme in Social Services

Tikkarinne 9
80200 JOENSUU
FINLAND
+358 13 260 6600

Author
Saara Väänänen

Title
PICTURES IN DAY CARE
A Guide Booklet for Children And Adults

Commissioned by the City of Joensuu, Early Childhood Education and Social Office/
Family Day Care

Abstract

My thesis deals with the use of the pictures in the daily life in early childhood education. Pictures support the development of a child's lingual, interaction and communication skills. Pictures can help a child to understand other people and to structure many things. They simplify a child's self-expression and promote equal interaction. In addition, pictures can be used with different groups of children. They can also be augmentative methods of communication.

The thesis was commissioned by the Family Day Care of Joensuu. The target group was one group in the family day care. The aim of my thesis was to develop a pictorial tool for the day care. The output of this thesis was a guide booklet called "Santeri's Happy Day" that was done in cooperation with family day care providers and special needs kindergarten teachers who arranged the education of pictures.

The guide booklet includes a story for children and information for adults. The target of the guide booklet is to inspire and encourage the personnel to use pictures in the daily life. The guide booklet is based on family day care provides' interviews, education on pictures, theoretical and experiential knowledge, and evaluation. According to the data, the guide booklet is clear and exhilarating. The booklet also gives new ideas for work with children. A further plan is to give the guide booklet to be used by the Family Day Care of Joensuu and kindergarten teachers who educate about the use of pictures.

Language
Finnish

Pages 46
Appendices 7
Pages of Appendices 42

Keywords

early childhood education, family day care, pictorial material

Sisältö

Tiivistelmä

Abstract

1	Johdanto	5
2	Varhaiskasvatus	6
2.1	Varhaiskasvatuksen lähtökohdat	6
2.2	Keskeiset käsitteet.....	7
2.3	Perhepäivähoito päivähoidon muotona.....	9
2.4	Sosionomi varhaiskasvatuksessa	10
2.5	Ajankohtaista	11
3	Lapsen kielen ja vuorovaikutustaitojen kehitys	13
3.1	Lev Vygotskin kulttuurihistoriallinen kehitysteoria	13
3.2	Vuorovaikutus-, kommunikointi- ja kielelliset taidot.....	14
4	Kuvat varhaiskasvatuksessa.....	16
4.1	Kuvat arjen työvälineenä	16
4.2	Kuvien käyttöönotto	17
4.3	Kuvien käyttämisen hyötytekijöitä	18
4.3.1	Itsensä ilmaiseminen ja toisten ymmärtäminen	19
4.3.2	Sanavaraston kehittäminen	19
4.3.3	Ajan, paikan ja toiminnan jäsentäminen	20
4.3.4	Tasapuolinen vuorovaikutustilanne.....	20
4.4	Kuvat puhetta tukevana kommunikointikeinona.....	21
4.5	Aikaisempia tutkimuksia, projekteja ja opinnäytetöitä	22
5	Opinnäytetyön toteutus	23
5.1	Toiminnallinen opinnäytetyö	23
5.2	Tavoitteet ja tarkoitus.....	24
5.3	Opinnäytetyöprosessi ja menetelmälliset valinnat	24
5.3.1	Havaintona kuvien käyttöön liittyvän tietouden lisääminen	26
5.3.2	Haastattelemine ja teorian tiedon hankkiminen	27
5.3.3	Haastatteluiden analysointi ja opaskirjase suunnittelu.....	29
5.3.4	Kuvakoulutus ja opaskirjase työstäminen	31
5.3.5	Opaskirjase arviointi ja julkaiseminen	33
6	Kuvitettu opaskirjase.....	34
7	Pohdinta.....	37
7.1	Prosessin toteutuksen arviointi	37
7.2	Eettisyys ja luotettavuus	39
7.3	Ammatillinen kasvu.....	40
7.4	Jatkosuunnitelmat.....	41
	Lähteet.....	43

Liitteet

Liite 1	Infopaketti työntekijöille
Liite 2	Toimeksiantosopimus
Liite 3	Sitoumus salassapidosta
Liite 4	Tutkimuslupa
Liite 5	Haastattelurunko
Liite 6	Arviointirunko
Liite 7	Santerin hauska päivä -opaskirjase

1 Johdanto

Opinnäytetyöni aihe käsittelee kuvien käyttämistä lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemisessa, erityisesti lapsen kielen sekä vuorovaikutus- ja kommunikaatiotaitojen kehittämisessä. Jo varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin (Stakes 2005, 20) on kirjattu, että lapsen kielen kehitys tarvitsee inspiroivan ja vireän toimintaympäristön, jossa lapsi voi havainnoida puhetta sekä ottaa vastaan erilaisia kielen oppimisen malleja.

Kuvien tarkoituksena on herättää vuorovaikutusta sekä keskustelua. Kuvien avulla on mahdollista jäsentää aikaa, paikkaa ja toimintaa sekä helpottaa lapsen itseilmaisua ja toisten ymmärtämistä. Lisäksi kuvallisen materiaalin käyttö varmistaa aikuisen ja lapsen välisen tasapuolisen vuorovaikutuksen. (Ketonen, Palmroth, Röman, Salmi & Poikkeus 2003, 177–178, 180.) Lapsi tarvitsee kielellisten ja vuorovaikutustaitojen kehityksessä myös Lev Vygotskin kulttuurihistoriallisen kehitysteorian mukaan sosiaalisen vuorovaikutusympäristön. Aikuisen tulee tarjota tukea ja ohjausta, sillä yhteistyössä aikuisen kanssa lapsi oppii käyttämään omia taitojaan (Vygotski 1982, Hännisen 2001 mukaan) erilaisissa vuorovaikutustilanteissa. Kuvat voivat toimia kyseisen ohjauksen työvälineinä.

Opinnäytetyöraportissani tuon esille kuvallisen materiaalin käyttöä varhaiskasvatuksessa. Ensin perustelen kuvien hyötyä sekä niiden tuomia mahdollisuuksia teorialiedolla. Tuon esille kehityspsykologiaa, lapsen kielellistä kehitystä sekä kuvalliseen materiaaliin liittyvää tietoa, joita suhteutan osaksi varhaiskasvatusta ja sen keskeisiä käsitteitä. Tämän jälkeen kerron opinnäytetyöprosessini toteutuksesta, jossa kuvailen kuvallisen materiaalin käyttötapoja sekä -kokemuksia. Tavat ja kokemukset pohjautuvat perhepäivähoitajien haastatteluihin sekä erityislastentarhanopettajien järjestämään kuvakoulutukseen (tammikuussa 2014). Lopuksi kokoan tietoperustat yhteen, muodostaen opinnäytetyöprosessini konkreettisen tuotoksen, ”Santerin hauska päivä” -opaskirjasen.

Opinnäytetyöni toimeksiantajana toimi Joensuun perhepäivähoito ja kohderyhmänä eräs Joensuun alueen perhepäivähoidon ryhmä. Lisäksi opaskirjasen

työstämiseen osallistui kuvakoulutusta järjestäneet erityislastentarhanopettajat. Koko opinnäytetyöni tavoitteena on tuoda kuvien käyttöön liittyvää tietoa mahdollisimman monelle varhaiskasvatuksen ammattilaiselle sekä lasten kanssa työskentelevälle. Pidemmän aikavälin tavoitteena on herättää opaskirjaseen kautta rohkeutta ja oivalluksia kuvamateriaalin käyttämiseen ja soveltamiseen. Näin ollen kuvien käytön vaikutuksista voivat hyötyä niin lapset kuin päivähoiton ammattilaiset.

2 Varhaiskasvatus

2.1 Varhaiskasvatuksen lähtökohdat

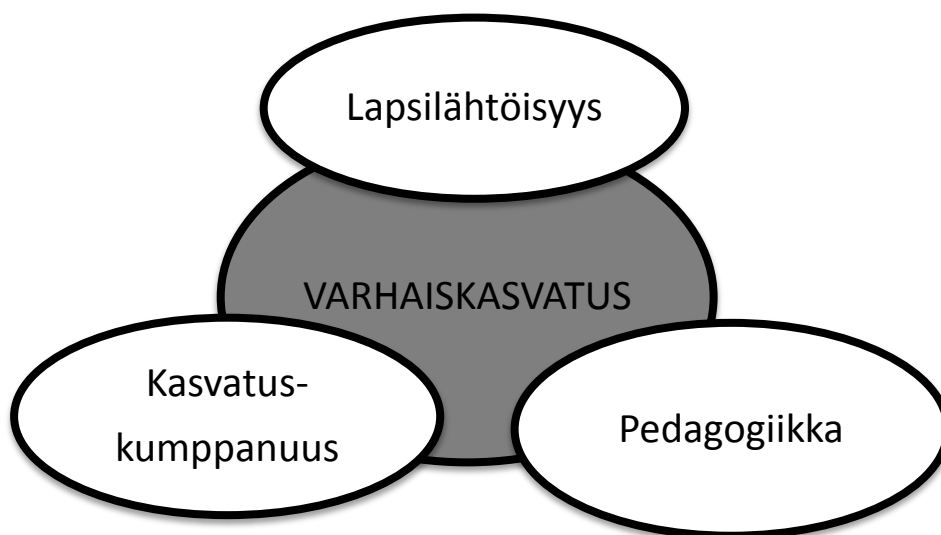
Suomalaista varhaiskasvatusta voidaan määritellä vuorovaikutusprosessiksi, jossa hoiva ja oppimisen tukeminen kulkevat rinnakkain. Varhaiskasvatus liitetään vahvasti päivähoitoon, johon jokaisella alle kouluikäisellä lapsella on lakisääteinen oikeus (Laki lasten päivähoitosta 1973/36). Varhaiskasvatusta järjestetään yleisimmin päiväkodeissa, perhepäivähoidossa sekä avoimessa toiminnassa. Toiminnan tavoitteina on tukea lapsen kasvua, kehitystä, oppimista sekä vahvistaa hänen oman elämänsä vaikuttamista. Tässä prosessissa lapsi kasvaa aktiivisena toimijana vertaisryhmien kontaktien, aikuisten ohjaamisen sekä omaehtoisien, kokemuksellisten ja elämyksellisten toiminnan kautta. Lisäksi tässä prosessissa erityisinä tukijalkoina ovat lasten kanssa työskentelevät henkilöt. Työntekijöiden ammattitaito, ammatillinen osaaminen ja pedagoginen tietoisuus tukevat varhaiskasvatuksen laatua ja näin ollen varmistavat lapselle hyvät mahdollisuudet kokonaisvaltaiseen kehitykseen. (Hujala, Puroila, Parrila, & Nivala 2007, 11; Stakes 2005, 11.)

Varhaiskasvatusta ohjataan niin valtakunnalliselta kuin kunnalliselta tasolta. Valtakunnallisella tasolla varhaiskasvatus määrittyy lasten päivähoitoa ja esiopetusta koskevien lakien ja asetusten, valtakunnallisten linjausten sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaan. Lasten päivähoitoa koskevassa laissa (1973/36) määritellään oikeudet päivähoitoon, päivähoiton tavoitteet

sekä perustehtävät. Kunnallisella tasolla varhaiskasvatuksen linjaukset, strategiat ja varhaiskasvatussuunnitelmat pohjautuvat valtakunnallisiin versioihin, mutta niiden painopisteet voivat olla kuntakohtaisia. (Stakes 2005, 8–9; Joensuun kaupungin perhepäivähoidon varhaiskasvatussuunnitelma 2008, 7–8.)

2.2 Keskeiset käsitteet

Varhaiskasvatuksessa vaikuttavat käsitteet pedagogiikka, lapsilähtöisyys ja kasvatuskumppanuus. Varhaiskasvatuksen pedagogiikalla tarkoitetaan niitä kasvatuksen käytänteitä, toimintoja ja periaatteita, joilla päivähoidon kasvatustyötä määritellään ja tehdään (Niirainen & Kinos 2001, 58–59). Lapsilähtöisyydellä käsitetään toimintaa, jossa pyritään saamaan lapsen ääni kuuluviin ja huomioimaan hänen mielipiteet. Lapsi kohdataan ainutlaatuisena yksilönä, jolla on mahdollisuus toimia aktiivisena osallisena varhaiskasvatuksen prosessissa. Kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan taasen vanhempien ja varhaiskasvatuksen ammattilaisten välistä kiinteää yhteistyötä. (Stakes 2005, 11–13, 31–32; Karila 2013, 20–21.)

Kuvio 1. Varhaiskasvatuksen keskeiset käsitteet.

Päivähoidon ja varhaiskasvatuksen kontekstissa nämä kolme käsitettä linkittyvät toisiinsa (kuvio 1). Varhaiskasvatuksen pedagogiikkaan kytkeytyy vahvasti lapsilähtöisyys, joka on vallinnut pedagogiikan kenttää jo 1990-luvulta asti. Lapsi nähdään aloitteellisena, osallisena toimijana, joka kokoaa maailmaansa suhteessa fyysisen ja sosiaalisen ympäristöönsä. Lapsen oppiminen koetaan siikonstruktiiviseksi prosessiksi, jossa tietoa muodostetaan yhdessä ympäristön ja yhteisön kanssa. Lisäksi lapsen kuuleminen ja hänen mielipiteensä huomioiminen osana kasvu ympäristönsä suunnittelua ja arviointia on kirjattu jo varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. (Stakes 2005, 11–13.)

Tässä pedagogisessa ja lapsilähtöisessä suunnitelmaprosessissa kasvatuskumppanuudella on merkittävä rooli, sillä suunnitelma on tarkoitettu lapsen, huoltajan ja kasvattajan yhteiseksi prosessiksi (Turja 2012, 43–44). Vanhemmat ja varhaiskasvatuksen työntekijät luovat yhdessä kokonaisvaltaisen käsityksen lapsen kasvatustehtävästä, lapsen tarpeista ja niihin vastaamisesta. Vanhemmat tuovat esille omat kokemuksensa ja tiedot, jotka yhdistetään työntekijöiden ammatillisen koulutuksen ja osaamisen kanssa. Kasvatuskumppanuudessa molemmat osapuolet muodostavat osaltaan avointa sekä luotettavaa vuorovaikutusta, joka takaa kasvatuksen arvoista ja vastuualueista keskustelemisen. Näin voidaan turvata lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen tuentarpeiden herkkä havainnointi sekä kasvun, kehityksen ja oppimisen tukeminen. (Stakes 2005, 31–32.) Lisäksi kasvatuskumppanuudella voidaan korvata perheiden puuttuvia tukiverkostoja, jotka ovat ennen koostuneet suurista perheistä ja suvuista (Hujala ym. 2007, 115).

On kuitenkin huomattava, että käytännössä lapsilähtöinen pedagoginen ajattelu siirtyy hitaasti teoreettiselta tasolta käytännön tasolle ja sen arkisessa toteuttamisessa näkyy vaihtelua. Esimerkiksi päivähoidon kentällä lasten leikkiminen on hyvin itseohjautuvaa, mutta muu toiminta, kuten erilaiset tuokiot, ovat pitkälti aikuisjohtoisia. Lapsilta voidaan kysellä ideoita ja vaihtoehtoja, joita otetaan huomioon omien suunnitelmien pohjalle. Näin ollen haasteena onkin yhdistää ammattilaisten tieto ja taito sekä lasten nykyhetkeen painottuvat kiinnostuksen kohteet yhteiseksi kasvatuksen prosessiksi (Turja 2012, 44–45), jossa näkyvät myös vanhempien osallisuus, näkemykset ja kokemustieto. (Stakes 2005, 32.)

2.3 Perhepäivähoito päivähoidon muotona

Varhaiskasvatusta järjestetään varhaiskasvatuspalveluissa, joista yleisimpiä ovat joko päiväkodeissa tai perhepäivähoidossa tapahtuva päivähoito. Lisäksi sitä järjestetään erilaisissa virikekerhoissa ja leikkikentällä. (Stakes 2005, 11; Joensuun kaupungin varhaiskasvatus- ja koulutuskeskus 2014, 4, 7, 18–19.) Opinnäytetyöni kohderyhmänä toimi eräs Joensuun perhepäivähoidon ryhmä. Perhepäivähoito on osa varhaiskasvatusta sekä julkista päivähoitojärjestelmää ja se tapahtuu yksityiskodissa tai muussa kodinomaisessa paikassa. Lasten päivähoitolain (1973/36) mukaan myös perhepäivähoidon tavoitteina ovat lasten kotien kasvatustehtävän tukeminen sekä lasten persoonallisuuden tasapainoisen kehityksen edistäminen yhteistyössä kotien kanssa. Lisäksi perhepäivähoidon on kyettävä tarjoamaan jatkuvat, turvalliset ja lämpöiset ihmissuhteet, kehitystä tukevaa monipuolista toimintaa sekä yksilölliset tarpeet huomioiva kasvuympäristö. (Parrila 2002, 18.)

Lain (1973/36) mukaan perhepäivähoitajan on myös huomioitava lapsen ikä, hänen yksilölliset tarpeet ja kulttuuriperinne edistäessään lapsen fyysistä, sosiaalista sekä tunne-elämän kehitystä. Samalla on tuettava esteettisiä, älyllisiä, eettisiä ja uskonnollisia kasvatuksen osa-alueita. Perhepäivähoidon uskonnollisessa kasvatuksessa on kunnioitettava lapsen sekä hänen holhoojiensa va-
kaumusta. (Parrila 2002, 18–19.)

Perhepäivähoidon ryhmäkokoaa määrittää myös päivähoidonlaki. Perhepäivähoitaja voi hoitaa samanaikaisesti neljää alle peruskouluikäistä lasta mukaan lukien omat samanikäiset lapset. Lisäksi on mahdollista, että ryhmään kuuluu yksi esikouluikäinen tai peruskoulun aloittanut lapsi, joka on hoidossa osapäiväisesti. (Asetus lasten päivähoidosta 31.5.1990/490.)

Edellisiin vuosikymmeniin verrattuna, perhepäivähoito elää nykyisin hyvin näkyvää aikaa, kuten Parrila (2006) sanoo. Perhepäivähoito on osana monissa valtakunnallisissa kehittämistoimissa. Tarve kehittämiselle on nostettu esille muun muassa vuoden 2003 hallitusohjelmassa ja sosiaali- ja terveydenhuollon vuosille 2004 - 2007 tavoite- ja toimintaohjelmassa. Ohjelmissa on korostettu perhe-

päivähoidon turvaamista yhtenä varhaiskasvatuksen muotona, varmistamalla hoidon saatavuus ja kehittämällä hoitajien työolosuhteita sekä työn ohjausta. (Parrila 2006, 13.)

Perhepäivähoidon saatavuuden turvaamisen tarve on noussut vähenevistä hoitajista. Monien kuntien perhepäivähoitajien keski-ikä lähenee 50 ikävuotta ja hoitajien eläkkeelle siirtyminen on tuottanut jo ongelmia. Parrila (2006) pohtiikin, että kannattaako tulevaisuudessa sijoittaa uusiin päiväkodeihin ja niiden henkilöstöön vai resursoida perhepäivähoitoon ja sen säilymiseen. (Parrila 2006, 13.)

Merja Adenius-Jokivuori (2003, 316) kuvaa omassa tekstissään perhepäivähoidon etuja ja kehittämisen mahdollisuuksia. Perhepäivähoito tarjoaa päiväkodin tavoin ryhmätoimintaa, joka mahdollistaa lapselle erilaisia vuorovaikutussuhteita, oppimiskokemuksia sekä kielellistä harjoitusta. Ryhmässä lapset voivat myös saada mallia toisilta lapsilta, mikä on tärkeää myös kielellisen kehityksen kannalta. Perhepäivähoito tarjoaa näiden asioiden harjoittelulle pienen ryhmän, kodinomaiset tilat sekä toiminnan ja päiväjärjestyksen pysymisen, jotka tukevat myös lapsen ympäristön jäsentämistä. Adenius-Jokivuoren (2003, 316–317) mukaan kehittämistä on kuitenkin perhepäivähoitajien koulutuksessa, johon tarvittaisiin lisää tietoa lapsen kielellistä kehitystä sekä puhetta tukevista ja korvaavista kommunikointi menetelmistä. Lisäksi perhepäivähoitajat tarvitsivat säännöllisiä tapaamisia, joissa he voisivat jakaa työssä saamiaan kokemuksia, etenkin erityistä kasvatusta ja hoitoa tarvitsevien lasten hoidosta. Henkilöstön ohjauksella ja koulutuksella mahdollistetaan lapsen kielellisen kehityksen sekä vuorovaikutustaitojen tukeminen. (Adenius-Jokivuori 2003, 316–317.)

2.4 Sosionomi varhaiskasvatuksessa

Lastentarhanopettajan tehtäviin vaaditaan sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksien (272/2005) mukainen tutkinto. Sosionomin näkökulmasta tämä tarkoittaa sitä, että hänen tulee suorittaa ammattikorkeakoulututkintonsa aikana varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan suuntautuneita opintoja vähintään 60 opintopisteen verran (asetus 608/2005).

Varhaiskasvatuksen kentällä lastentarhanopettajan tehtävissä toimii sekä yliopisto- että ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneita henkilöitä. Hoppo (2008) korostaa artikkelissaan, kuinka molempien ammattikuntien erilaisia osaamisalueita tulisi hyödyntää ja yhdistää vahvaksi yhteistyöksi. Sosionomin vahvuuksia tässä tiimityöskentelyssä ovat ammatillinen vuorovaikutus, vanhempien kanssa tehtävä asiakastyö sekä muun muassa lastensuojeluun liittyvät kasvatustehtävät. Myös perhetyö sekä arjessa tapahtuva tukeminen ovat sosionomin vahvoja osa-alueita. (Hoppo 2008, 104, 109.) Perhepäivähoidossa sosionomin tehtävät liittyvät toiminnan ohjaamiseen. Sosionomi voi vastata päivähoidon ja muun varhaiskasvatukseen liittyvien tehtävien suunnittelusta, toteutuksesta ja arvioinnista. Sosionomi osaa myös rakentaa perhettä ja lasta tukevia palvelumuotoja, toimia palvelunohjauksessa sekä johto- ja kehitystehtävissä. (Tast 2005, 115, 117–118.)

2.5 Ajankohtaista

Päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa tapahtuva päivähoito on herättänyt keskustelua viime aikoina. Muun muassa suuret ryhmäkoot ovat puhututtaneet niin varhaiskasvatuksen kentällä kuin yleisellä tasolla. (Pekonen 2013; Kansalaisaloite 2013; SuPerin selvityksiä 2013; Lastentarhaopettajaliitto 2014; Opetusalan ammattijärjestö 2014.) Esimerkiksi tammikuussa 2014 Ylen Ajankohtainen kakkonen -ohjelmassa Helsingin yliopiston kasvatustieteiden tohtori, yliopistonlehtori Erja Rusanen pohti suurten päiväkotiryhmien sekä hoitajien vaihtuvuuden aiheuttamia vaikeuksia. Hän perusteli suurten ryhmien olevan liian vaativia muun muassa alle kolmevuotiaan lapsen kehitystasolle. Rusanen (2014) mukaan alle kolmivuotias lapsi voi helposti stressaantua suuressa ryhmässä, mikä on haitaksi hänen kokonaisvaltaiselle kehitykselle. Näin ollen ihanteellisin ryhmäkoko olisi noin neljä lasta. Rusanen (2014) painotti myös, että jopa viisivuotiaaksi asti lapsi tarvitsee runsaasti kahdenkeskistä aikaa aikuisen kanssa sekä mahdollisuutta luoda kiintymyssuhdetta aikuiseen. Tämä hankaloituu hoitajien vaihtuessa, jolloin lapsi saattaa lakata rakentamasta kiintymystä, mikä voi Rusanen (2014) mukaan aiheuttaa suuria vaikeuksia aikuisuudessakin. (Rusanen 2014.)

Lisäksi Helsingin yliopiston kasvatustieteiden tohtori, yliopistonlehtori Erja Rusanen (2014) pohti päivähoidon pedagogista kasvatusta. Hän korosti, että hoito on merkittävä osa pikkulapsen pedagogiikkaa, eikä hoidon ja hoivan merkitystä saisi aliarvioida. Rusasen sanojen mukaan

lämpö, hellyys ja tarpeisiin vastaaminen ovat edelleen hyvin tärkeä osa 3–5-vuotiaiden kasvatusta. Luulenpa, että tämä tarve jatkuu vielä pitkälle kouluikään. (Rusanen 2014.)

Suomalainen perhepäivähoito vastaa kaikkiin näihin Rusasen kyseenalaistamiin teemoihin. Perhepäivähoidossa ryhmän koko on suurimmillaan neljä lasta (Asetus lasten päivähoidosta 31.5.1990/490), kun taas päiväkodissa yhtä hoitajaa kohden voi olla jopa seitsemän lasta (Asetus lastenpäivähoidosta 21.8.1992/806). Näin ollen perhepäivähoitajalla jää enemmän aikaa kutakin lasta kohden. Perhepäivähoidossa myös hoitajan pysyvyydelle sekä kiintymyssuhteen luomiselle annetaan lapsen kehitystä tukevat olosuhteet. Perhepäivähoitaja ei vaihdu päivittäin, kuten päiväkodin henkilökunta erilaisten työvuorojen, sijaisuuksien ja ryhmien mukaan, vaan hoitosuhde voi jatkua useampia vuosia aina kouluikään saakka. Lisäksi perhepäivähoidossa, myös Joensuun perhepäivähoidossa, korostetaan perushoidon merkitystä (Joensuun kaupunki 2013), jolloin taataan Rusasen (2014) mukaan turvallisten kiintymyssuhteiden luominen. Yllä olevien perusteiden pohjalta voidaan päätellä, että perhepäivähoito varmistaa lapselle vakaan kasvuympäristön, jossa huolehditaan hänen kokonaisvaltaisesta kehityksestään.

Joensuun perhepäivähoito ja sen varhaiskasvatussuunnitelma pohjautuvat muiden kuntien tavoin valtakunnallisiin arvoihin ja tavoitteisiin. Perhepäivähoitoa tapahtuu niin hoitajien kodeissa kuin kunnan tiloissa ryhmäperhepäivähoidon muodossa, jossa kaksi tai kolme perhepäivähoitajaa hoitaa lapsia yhdessä. Pienessä ryhmässä toimiessa mahdollistetaan lapsen yksilöllinen huomioiminen, mutta myös ryhmässä toimiminen ja sosiaalisten taitojen kehittyminen. Kodinomainen hoitoympäristö tarjoaa virikkeellistä ja monipuolista toimintaa, jossa otetaan huomioon lapsen yksilölliset tarpeet ja mielenkiinnon kohteet. Joensuun perhepäivähoito korostaa leikin ja perushoidon merkitystä ja kiteyttääkin

ajatuksensa ”tulet syliini, lähdet sylistäni” sanoihin. (Joensuun kaupunki 2013; Joensuun kaupungin perhepäivähoidon esite 2009.)

3 Lapsen kielen ja vuorovaikutustaitojen kehitys

3.1 Lev Vygotskin kulttuurihistoriallinen kehitysteoria

Peilaan opinnäytetyötäni Lev Vygotskin kulttuurihistorialliseen kehitysteoriaan, jossa hän ensinnäkin korostaa sosiaalisen vuorovaikutuksen merkitystä lapsen kehityksessä. Vygotskin mukaan ihmisen psyyke kehittyy sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ympäristön kanssa, hänen sanoin *lähikehityksen vyöhykkeessä*. Tässä vyöhykkeessä lapsi oppii elämässään tarvittavien välineiden käytön vuorovaikutuksessa muiden, kehityksessä edellä olevien henkilöiden, kanssa. Vyöhykkeellä Vygotski tarkoittaa välimatkaa, jonka ylittämiseksi lapsi tarvitsee aikuisen vuorovaikutusta, tukea, ohjausta sekä yhteistyötä. Esimerkiksi oman ajattelun reflektointi kehittyy keskustelussa, jossa pohjataan argumentointiin. (Vygotski 1982, Hännisen 2001 mukaan, 79, 83, 85–87, 92.)

Toisekseen Vygotskin kulttuurihistoriallisessa kehitysteoriassa, nousee esille kielen ja ajattelun yhteys. Pienen lapsen puhe on yleensä suppeaa ja ymmärtämätöntä. Vygotski selittää tämän puheen egosentriseksi, eli minäkeskeiseksi puheeksi, joka on asioiden älyllistä tiedostamista ja käsittelyä. Se on puhetta itselle, ja vahvasti sidoksissa lapsen ajatteluun. Lisäksi se on voimakkaasti sosiaalista, jonka tavoitteena on saada yhteys ulkomaailmaan. Lapsen kasvaessa kieli kehittyy ymmärrettäväksi. Vygotskin mukaan lapsi oppii tällöin erottamaan sisäisen ja ulkoisen puheen eli ajattelun ja ympäristölle suunnatun kommunikation. Tässä kehitysprosessissa kielen merkitys vaihtelee aina sosiaalisen kontaktin välineestä, sisäisen ajattelun välineeksi. (Vygotski 1982, 224–226; Hänninen 2001, 93–94.)

3.2 Vuorovaikutus-, kommunikointi- ja kielelliset taidot

Vuorovaikutus- ja kommunikointitaitojen kehittyminen alkaa jo aivan pienenä, jolloin lapsi tarkkailee ympäristöä, kiinnostuu muista ihmisistä ja pyrkii aktiivisesti osallistumaan ympärillä olevaan sosiaaliseen vuorovaikutukseen. Vastasyntynyt vauva ilmaisee itseään ja reagoi ympäristöstä tuleviin ärsykkeisiin tiedostamattomasti, itkien, takertuen ja myöhemmin hymyillen. Alle vuoden ikäinen vauva ilmaisee itseään muun muassa toiminnalla. Hän siirtää lelun pois, kun leikki ei enää kiinnosta. Hänelle myös kosketus on tärkeä osa vuorovaikutusta. Vuoden ikäinen lapsi kykenee tuottamaan jäsentyneempiä ilmauksia. Kaksivuotiaana lapsi kommunikoi jo pääasiallisesti puhutulla kielellä ja kykenee olemaan vuorovaikutuksessa puheen tasolla. Kielen avulla lapsi voi myös jakaa kokemuksiaan ja oppia kommunikoinnin taitoja. (Salo 2003, 54–58, 68–69; Paavola 2011, 43–44.) Lev Vygotskin teorian mukaan lapsen ajattelu ja kieli ovat tällöin alkaneet toimia yhdessä. Lapsi puhuu ympärillä oleville ihmisille, eikä itselleen. Hänen ilmaisunsa ovat älyllisempiä ja ajattelu liittyy yhä enempi puhuttuun sekä kirjoitettuun kieleen. (Vygotski 1982, Hännisen 2001 mukaan, 94.)

Vuorovaikutus-, kommunikointi- ja kielelliset taidot ovat yhteydessä moniin ihmisen kehityksen osa-alueisiin sekä niitä ympäröivään kasvuympäristöön. Kyseiset taidot kehittyvät, kun lapsi pystyy havainnoimaan ja tulkitsemaan toisten ihmisten käyttäytymistä ja muokkaamaan omaa käyttäytymistä suhteessa toisiin. Lapsen on päästävä näkemään omasta käytöksestä syntyneitä ympäristön reaktioita. Vuorovaikutus- ja kommunikointitaitoja tukevat myös turvallinen oppimisympäristö, Lev Vygotskin (1982) mukaan lähikehityksen vyöhyke, jossa näkyvät turvallisen aikuisen läsnäolo ja tuki. Tällaisessa ympäristössä lapsen on helppo harjoitella omia taitojaan. (Paavola 2011, 44–45; Vygotski 1982, Hännisen 2001 mukaan.) Toisin sanoen tukemalla lapsen vuorovaikutusta, tuetaan myös hänen kielellisestä kehitystä ja sen erilaisia vaiheita. Kehityksen aikana lapsen tulisi kokea, että niin yhteys ympärillä oleviin ihmisiin kuin oman itsensä ilmaiseminen ovat tärkeitä vuorovaikutuksen osa-alueita. (Ketonen ym. 2003, 176.)

Lapsen varhaisten vuorovaikutus- ja kommunikointitaitojen kehityksestä puhuttaessa voidaan käyttää Paavolan (2011) tavoin ilmaisua esikielellinen kehitys. Kehitys voidaan jaotella kolmeen peräkkäiseen jaksoon kahdenväliseen vaiheeseen, kolmenväliseen vaiheeseen ja rinnakkaisvaiheeseen. Kahdenvälinen vaihe sijoittuu lapsen ensimmäisen puoleen vuoteen, jolloin lapsi tavallisesti reagoi ympärillä oleviin ihmisiin ja on kiinnostuu vanhemman osoittamasta huomiosta. Lisäksi tässä ensimmäisessä kehitysvaiheessa nousevat pintaan kasvotusten tapahtuva sosiaalinen vuorovaikutus sekä vanhemman ja lapsen välinen tunneilmaisu. (Paavola 2011, 46.)

Toisessa eli kolmenvälisessä vaiheessa lapsi kiinnostuu yhä enemmän ympärillä olevasta maailmasta ja hän kykenee jakamaan huomioita niin ihmisiin kuin ympäristön kohteisiin. Tässä vaiheessa lapsi alkaa myös käyttää eleitä, ilmeitä ja ääntelyä kommunikoinnin tarkoituksena, hänestä alkaa siis kehittyä Paavolan (2011) sanoin tavoitteellinen kommunikoija. Tämä vaihe sijoittuu puolen ja puoleltoista ikävuoden väliin. (Paavola 2011, 46.)

Viimeisessä eli rinnakkaisvaiheessa, joka ulottuu noin kahteen ikävuoteen saakka, alkaa näkyä yhä selkeämpiä vuorovaikutustaitoja. Tässä vaiheessa lapsi oivaltaa, että omalla toiminnallaan voi vaikuttaa ympäristöön ja saada aikaan kommunikaatiota. Lapsi alkaa käyttää erilaisia kommunikointikeinoja sekä koordinoi katsetta, eleitä ja ääntelyä. Tällöin myös sanojen käyttö lisääntyy voimakkaasti, mutta kommunikoinnissa näkyy vielä paljon varhaisia ei-kielellisiä kommunikoinnin keinoja. (Paavola 2011, 46–47.)

Kahden ensimmäisen ikävuoden aikana lapsi siis yleensä oppii puhumaan ja ymmärtämään käytettyä kieltä. Hän pystyy käyttämään puhetta pääasiallisena kommunikoinnin keinona sekä sosiaalisen vuorovaikutuksen välineenä. Lisäksi lapsi kykenee hallitsemaan kehoaan ja liikkeitään, tutkimaan ympäristöään ja yhdistämään havaintojaan omiin aikaisempiin kokemuksiin. Nämä kaikki ovat olennaisia taitoja kielen kehityksen kannalta, sillä kieli ei kehity vain sanojen ja niiden rakenteiden oppimisessa, vaan kokonaisvaltaisessa vuorovaikutuksessa. (Launonen 2007, 17.)

Lapsen kielellinen kehitys jatkuu niin, että kolmevuotiaana lapsi muodostaa jo muutaman sanan lauseita, jotka ovat yleensä kysymyksiä, kieltoja sekä käskyjä. Lapsi myös käyttää puheessaan eri aika- ja persoonamuotoja sekä vertailua adjektiivien avulla. 4–5-vuotiaana lapsi tarkentaa muun muassa ajan ja paikan ilmaisuja ja kehittyy tarinan kerronnassa. 6-vuotias lapsi nimeää jo hyvin esineet sekä erilaiset symbolit. Hän havaitsee erilaisia äänne-eroja ja oppii käyttämään niitä. Tällöin lapsi osaa myös kuunnella sujuvasti toista ihmistä, puhua vuorotellen, vastata kysymyksiin sekä toimia ohjeiden mukaisesti. (Lyytinen 2003, 60.)

Joensuun perhepäivähoidon varhaiskasvatussuunnitelmassa on myös otettu huomioon lapsen kielellisen kehityksen sekä vuorovaikutustaitojen tukeminen. Perhepäivähoidon tavoitteena on ohjata lasta ilmaisemaan tunteitaan, mielipiteitään ja ajatuksiaan sanallisesti. Hoitajat antavat kielellisesti esimerkkiä omalla puheellaan ja katsekontaktillaan. He myös tukevat lasten kuuntelemisen kykyä sekä keskustelutaitoja. Menetelminä taitojen kehittymiseen käytetään asioiden nimeämistä, satujen ja tarinoiden lukemista sekä lauluihin, loruihin ja runoihin tutustumista. Tarvittaessa on mahdollista tukea lasten kielellistä kehitystä sekä vuorovaikutustaitoja yhdessä erityislastentarhaopettajan kanssa. (Joensuun perhepäivähoidon varhaiskasvatussuunnitelma 2008, 7–8.)

4 Kuvat varhaiskasvatuksessa

4.1 Kuvat arjen työvälineenä

Kuvat toimivat yhtenä lapsen kielellisten taitojen sekä vuorovaikutus- ja kommunikaatio taitojen tukijana (Ketonen ym. mukaan 2003, 176–182). Kuvia voidaan käyttää moniin eri tarkoituksiin ja ne ovat hyviä apuvälineitä itseilmaisuun, keskusteluun ja vuorovaikutukseen. Kuvat antavat muodon tunteille, joille ei välttämättä löydy sanallista ilmaisumuotoa sekä kokemuksille, joita on vaikea selittää puhutulla kielellä. Kuvat havainnollistavat tekstiä, herättävät tunteita sekä erilaisia kysymyksiä. Lisäksi kuvien katsominen luo vuorovaikutuksellisen tilanteen, jossa vastaanotetaan viestejä, joita kuvat herättävät. Kuvien avulla voi

myös käsitellä ja tuoda esille ajatuksia sekä tunteita. (Vuorinen 1998, 149–152, 159–160.)

Kuvat voivat olla apuna monille ihmiselle, sillä kuvilla osoittaminen on yksi ihmisen luonnollisimmista keinoista kommunikoida (Huuhtanen 2011, 58). Kuvat pysyvät paikoillaan muodostaen tietynlaisen valikon, jonka avulla on mahdollista ohjata ajattelua ja hahmottaa toimintaa (Huuhtanen 2001, 48). Kuvien käyttäminen lapsen kielellisen kehityksen tukemisessa nojaa myös Vygotskin kulttuurihistorialliseen kehitysteoriaan. Vygotskin mukaan lapsi oppii ensin ympäristössä olevien asioiden käsitteet ja alkaa käyttää arkipäiväisiä sanoja omassa puheessaan. Vasta sen jälkeen lapsi oppii ymmärtämään niiden merkityksen sekä tarkoituksensa. (Vygotski 1982, Hännisen 2001 mukaan, 95.) Kuvien avulla voidaan helpottaa tätä ympäristön käsitteellistämistä, eli nimeämistä, ja myöhemmin selittää niiden tarkoituksia.

Kuvilla voidaan tukea myös lapsilähtöistä pedagogiikkaa, joka on käytännön tasolla vapaanleikin osalta hyvin itseohjautuvaa, mutta muilta toiminnoiltaan pääosin aikuisjohtoista (Turja 2012, 44–45). Kuvilla on mahdollista saada rakennettua silta aikuisten ja lasten välille. Kuvien avulla lapset voivat ilmaista omia mielipiteitään tasapuolisessa vuorovaikutustilanteessa (Ketonen ym. 2003, 177–178) ja osallistua esimerkiksi toiminnan suunnitteluun.

4.2 Kuvien käyttöönotto

Kuvia valittaessa on hyvä huomioida käyttäjän omat mielenkiinnot, sillä Huuhtasen (2001) mukaan ensimmäiset kuvat muodostavat mielenkiinnon niillä kommunikointiin. Kun lapsi kiinnostuu kuvista hän alkaa käyttää niitä ja huomaa käyttäessään, että kuvia näyttämällä hän voi saada aikaan muutoksia ympäristössä. Motivoivia kuvia voivat olla esimerkiksi käskyttämiskuvat, joita käyttämällä henkilö saa muut ympäristössä olevat ihmiset tekemään jotain. Tämä tuo kuvien käyttäjälle tunteen kielen hallinnasta, mikä motivoi edelleen muiden kuvien kokeilemiseen. Tällöin varmistetaan myös kuvien ja asioiden yhdistäminen, eli mitä milläkin kuvalla tarkoitetaan. Esimerkiksi talon kuva voi tarkoittaa, että lau-

letaan Piippolan vaari -laulu tai takki voi tarkoittaa, että lähdetään ulos. (Huuhtanen 2001, 49–51.)

Uuden puhetta tukevan tai korvaavan menetelmän käyttöönotto vaatii aina työtä, sillä menetelmät ovat usein tuntemattomia ja ne koetaan hieman erityisiksi. Menetelmät voivat tuntua myös hitailta ja työläiltä, niin käyttäjille kuin heidän ympäristölleen. Tällöin on kuitenkin hyvä muistaa, ettei menetelmiä tarvitse hallita täydellisesti, vaan pienetkin asiat voivat helpottaa viestien kulkemista. Esimerkiksi valmista kuvamateriaalia, kuten valokuvia, piirrettyjä tai lehdistä leikattuja kuvia voi käyttää ilman ammattihenkilöiden jokaisen vaiheen ohjeistusta. Tällaisia luonnollisesti alkaneita menetelmiä on mahdollista kehittää ja yhdistää ammattihenkilöiden kanssa, niin että, ne toimivat kielen oppimisen ja käyttämisen apuvälineenä. Alkuvaiheessa olevat vaikeudet yleensä unohtuvat, kun huomataan menetelmien aikaansaama hyöty. (Huuhtanen 2001, 21–23.)

Puhetta tukevaa kommunikointia, kuten kuvilla kommunikointia, aloittaessa onkin hyvä panostaa asian tiedottamiseen ja esittelyyn, jolloin kerrotaan menetelmän toiminnasta ja siihen liittyvistä käytännöistä. Menetelmiä käyttöönottaessa on myös hyvä tehdä säännöt toimintatavoista sekä työn jakamisesta. Esimerkiksi käytännön tasolla on hyödyllistä huomioida arkiset asiat, kuten kuvien hankinta ja niiden tulostaminen. (Huuhtanen 2001, 21.)

4.3 Kuvien käyttämisen hyötytekijöitä

Kuvien käyttämiseen liittyy monia hyödyllisiä tekijöitä, joista Ketonen yms. (2003, 177–178) tuovat esille muutamia käytännön asioita. Ensimmäisenä kuvien hyöty korostuu niiden visuaalisuudessa, sillä nähty asia piirtyy paremmin lapsen mieleen kuin vain kuulon kautta saatu viesti. Seuraavaksi kuvat helpottavat lapsen itseilmaisua sekä muiden ihmisten ymmärtämistä. Kolmanneksi lapsen sanavarasto kasvaa ja neljänneksi ne auttavat jäsentämään aikaa, paikkaa sekä toimintaa. Lisäksi kuvat varmistavat tasapuolisemman vuorovaikutuksen, sillä kuvien avulla lapsi voi asettaa itsensä paremmin keskustelukumppaninsa tasolle. (Ketonen ym. 2003, 177–178.)

4.3.1 Itsensä ilmaiseminen ja toisten ymmärtäminen

Kommunikoinnin tukena käytettävät kuvat voivat helpottaa lapsen itseilmaisua. Jos lapsi huomaa, ettei hän saa puhumalla viestiään perille, hän saattaa ahdistua ja hermostua. Kuvien avulla voidaan helpottaa tätä ahdistusta, sillä puhumisen rinnalla olevat kuvat antavat uusia mahdollisuuksia itseilmaisulle ja näin ollen lapsen on mahdollista tulla ymmärretyksi. Kun lapsi havaitsee viestinnässä tapahtuneen rentoutumisen sekä vapautumisen, hän alkaa puhua enemmän ja innostuu tuottamaan puhetta yhä monipuolisemmin. (Ketonen ym. 2003, 177.)

Kuvia voidaan käyttää myös valintatilanteissa, itsensä ilmaisemisen apuna. Kun kuvien asiayhteydet on ymmärretty, niitä voidaan kerätä yhteen ja luoda valitsemisen mahdollisuus. (Pulli 2013.) Aikuinen voi esimerkiksi tuoda esille erilaisia tekemisen vaihtoehtoja, joista lapsi voi valita itselleen mieluisimman ehdotuksen.

Itsensä ilmaisemisen lisäksi kuvat helpottavat toisten ihmisten ymmärtämistä. Kun lapsen ympärillä olevat henkilöt käyttävät kuvia kommunikoinnin yhteydessä, he hidastavat puhetta ja nostavat esille avainsanoja. Tämä auttaa lasta ymmärtämään toisen henkilön puhetta ja viestejä. (Ketonen ym. 2003, 177–178.)

4.3.2 Sanavaraston kehittäminen

Sanavaraston kehittymisen kannalta kuvat ovat myös hyödyllisessä asemassa. Kuvilla on mahdollista nimetä erilaisia asioita, jolloin lapsi oppii uusia sanoja. Kuvien avulla on myös helppo palata sanaan ja auttaa sanojen muistamisessa. (Ketonen ym. 2003, 178.)

Lukemisen oppimisen tukeminen on myös mahdollista kuvien avulla, sillä niillä voidaan muun muassa kohdentaa lukusuuntaa tai palauttaa mieleen kirjaimia. Kirjoitustilanteessa kuvilla voidaan hahmottaa tarinan rakentamista. Kuvia seu-

ratessa lapsen on helpompi muodostaa loogista tarinaa. (Ketonen ym. 2003, 178.)

4.3.3 Ajan, paikan ja toiminnan jäsentäminen

Kuvilla voidaan helpottaa tilanteen, ajan tai paikan ymmärtämistä. Kuvat selventävät tapahtumaa ja rauhoittavat tilannetta. Kuvien avulla lapsi pystyy paremmin keskittymään toimintaansa ja pysymään ennalta sovitussa suunnitelmassa. Kuvat tuovat myös turvallisuuden tunnetta ennakoimalla tulevaa. Esimerkiksi kuvitetusta päiväjärjestyksestä lapsi näkee, mitä tapahtuu seuraavaksi eikä hänen tarvitse olla epätietoisessa tilassa. Toiminnan aikana lapsi voi myös jäsentää omaa puhettaan ja tekemisiään kuvien avulla. Kun lapsi seuraa kuvia, tilanteeseen sopimaton puhe jää pois ja toiminnassa eteneminen helpottuu. (Ketonen ym. 2003, 178, 181.)

Paikan ja toiminnan jäsentämiseen voidaan käyttää esimerkiksi ympäristön, asioiden ja toimintojen kuvittamista. Oviin voidaan kiinnittää kuvia kuvaamaan huoneita tai kaappeihin niiden sisältöä. Toimintoja voidaan taas kuvata erilaisien tuokioiden kuvilla, joita näytetään ennen toimintaa, kuten askartelu-kuvaa ennen askartelua ja ruuan kuvaa ennen ruokailua. (Ketonen ym. 2003, 181.)

Ajan hahmottaminen voi olla haasteellista, etenkin kielen kehityksen tukemista tarvitsevalle lapselle. Kuvilla voidaan tuoda helpotusta näihin tilanteisiin, esimerkiksi nimeämällä päiviä värien avulla. Lapsi voi määritellä vaikka perjantain keltaiseksi ja torstain ruskeaksi ja harjoitella niitä päivittäin. (Ketonen ym. 2003, 182.)

4.3.4 Tasapuolinen vuorovaikutustilanne

Kun lapsi käyttää kuvia kommunikointinsa tukena, hän vahvistaa omia sosiaalisia taitojaan, mikä vaikuttaa positiivisesti lasten keskinäiseen sekä lapsen ja aikuisen väliseen vuorovaikutukseen. Kuvien avulla lapsen voi olla helpompi

näyttää, mitä hän todella ymmärtää ja kuinka hän pystyy ilmaisemaan itseään. Näin ollen, kun aikuinen sitten ymmärtää lasta, hän asettuu lapsen tasolle ja heidän keskinäin vuorovaikutuksensa tasapuolistuu ja lisääntyy. (Ketonen ym. 2003, 178.)

4.4 Kuvat puhetta tukevana kommunikointikeinona

Kuten edellisissä kappaleissa on jo tullut ilmi, kuvilla kommunikointia voidaan nimetä myös puhetta tukeviksi kommunikointikeinoiksi. Tällaisista kuvista sekä niiden käytöstä puhuttaessa voidaan käyttää kuvakommunikointi -ilmaisua. Kuvakommunikointi ei välttämättä tarvitse mitään erityistä järjestelmää, sillä niin kuin aiemmin on mainittu, kuvilla osoittaminen on yksi ihmisen luonnollisimmista tavoista kommunikoida. Kommunikoinnissa käytettäviä kuvia voi leikata valokuvista ja lehdistä tai vaikka piirtää itse. Kuvat valitaan niitä käyttävän henkilön sekä hänen tarpeidensa mukaan. Esimerkiksi varhaisen kommunikoinnin aikana sopivat mainiosti valokuvat kun taas myöhemmin voi alkaa käyttää erilaisia symbolimerkkejä. (Huuhtanen 2011, 58–59.)

Käyttäessä kuvia, puhetta tukevana kommunikointimenetelmänä on hyvä huomioida, että menetelmän tarkoitus ei ole korvata puhetta, vaan edistää, vahvistaa, täydentää sekä tukea kommunikointia. Puhetta tukevia menetelmiä käyttämällä voidaan vähentää kielellisistä vaikeuksista johtuvaa turhautumista sekä konflikteja. Näin helpotetaan myös kielen ymmärtämiseen ja viestimiseen liittyviä haasteita ja niiden tuomia negatiivisia vaikutuksia. (Martinsen & Tetzchner 2000, 20, 82.) Kuvakommunikointi helpottaa erityisesti henkilöitä, joilla on puheen tuottamisen tai ymmärtämisen vaikeuksia (Huuhtanen 2011, 49).

Lisäksi kuvia käyttäessä on tärkeää huomioida muut kommunikointikeinot. Katsekontakti ja sen suuntaus, eleet, ilmeet sekä sanat ovat merkittäviä asioita kuvien rinnalla. Kuvien kanssa työskennellessä tulee myös muistaa, että niiden käyttämisellä voi olla erilaisia tarkoituksia. Kuvat ovat toisille ajan ja tapahtumien selventäjiä ja toisille taas puheen ymmärtämisen tukijoita tai käsitteiden jäsentäjiä. (Huuhtanen 2011, 49.)

Kuvia kommunikoinnin tukena käytetään jatkuvasti Papunet-nettisivuilla. Kyseisillä sivuilla on runsaasti kuvallista materiaalia, jota on mahdollista käyttää tarpeiden mukaan. Lisäksi Papunet-sivustolla on vinkkejä kuvallisen materiaalin käyttöön, tietoa ja oppaita kuvallisesta kommunikoinnista sekä valmiiksi kuvitettuja toimintaohjeita, lauluja ja loruja. (Papunet 2014.)

4.5 Aikaisempia tutkimuksia, projekteja ja opinnäytetöitä

Perhepäivähoitoon suunnattuja kuvallisen materiaalin tutkimuksia ja projekteja löytyy yllättävän yksipuolisesti. Kuvallisen materiaalin käytöstä on tehty erilaisia lopputöitä sekä hankkeita, mutta suurin osa niistä kohdistuu päiväkodeihin ja siellä tehtävään kasvatustyöhön. Näitä tuotoksia pystyy toki soveltamaan kohderyhmälleni, vaikka niiden kontekstit sekä käytännön menetelmät eivät vastaa perhepäivähoidon ympäristöä.

Halenius (2012) on tarkastellut Pro gradu -tutkielmassaan kuvallisen materiaalin pedagogista käyttöä päiväkodeissa. Hän on selvittänyt päiväkodin kuvallista ympäristöä sekä haastatellut lastentarhanopettajia kuvallisen materiaalin hyödyntämisestä. Tutkielmasta ilmenee, että kuvia käytetään säännöllisesti, jopa päivittäin. Kuvilla jäsennetään toimintoja, aikaa ja paikkaa sekä ohjataan valintatilanteita. Konkreettisista toiminnoista yleisin on viikkojärjestys. (Halenius 2012.)

Haleniuksen (2012) tutkielmassa tulee myös ilmi, että haastateltavat lastentarhanopettajat pitävät kuvia tärkeinä kommunikaation, kielellisten taitojen sekä vuorovaikutuksen tukijalkoina. Kuvat koetaan avuksi kaksikielisten lasten ja vanhempien sekä erityistä tukea tarvitsevien lasten kanssa. Lisäksi Halenius (2012) osoittaa, että kuvia käytetään laajasti kaikkien lapsiryhmien kanssa. (Halenius 2012.)

Lisäksi kuvallisen materiaalin käyttämisestä tutkimuksia ovat tehneet esimerkiksi Karlsson, Thunbergin & Holstensson (Roisko 2013), jotka ovat tutkineet kuvien tulkitsemista ja ymmärtämistä. Myös Pat Mirenda (Sundblad 2007) ISAAC:n

kansainvälisessä konferenssissa on hahmoteltu kuvien hyötyä ongelmatilanteissa ja haastavan käyttäytymisen tukena.

Kuvallisen materiaalin käytöstä sekä kuvallisesta kommunikoinnista on tehty myös erilaisia toiminnallisia opinnäytetöitä sekä projekteja. Wanne (2013) on työstänyt valokuvallisen kommunikointikansion maahanmuuttotyöhön ja Karjalainen ja Määttä (2011) ovat koonneet kuvalliset toimintaohjeet askarteluun sekä käsitöihin. Lisäksi on tehty kuvallisen materiaalin käyttöön ohjeistavia oppaita, joista esimerkkinä Lehtisaren (2012) kokoama Toimiva arki visuaalisen keinoin -opas. Kuvamateriaalin käytöstä päiväkodissa on kerätty myös kokemustietoa (Kömi 2010).

5 Opinnäytetyön toteutus

5.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Opinnäytetyöni toteutus, kuvallisen materiaalin käyttöön liittyvän opaskirjaseen laatiminen perhepäivähoidon kentälle, vastaa toiminnallisen opinnäytetyön toteutustapaa. Toiminnallisessa opinnäytetyössä keskeisiksi asioiksi nousevat käytännön toteutus sekä sen tutkimuksellinen raportointi. Työssä tulee osoittaa, ammattikorkeakoulutukseen nojaten, riittävää alan tietojen ja taitojen hallintaa, jotka ovat yhteydessä käytännönläheiseen työelämään. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9–10.)

Toiminnallisesta opinnäytetyöstä syntyy aina jokin konkreettinen tuotos tai käytännön toiminto, joita voivat olla esimerkiksi opas, kirja, messutapahtuma, konferenssi tai järjestetty näyttely. Konkreettisen tuotoksen ja koko prosessin tavoitteina on yhdistää ammatillisuus ja ammatilliset teoriat sekä ohjata opiskelijaa tutkimukselliseen työhön. Lisäksi tavoitteena on opetella laajan ja systemaattisen prosessin läpikäyminen. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9–10.)

5.2 Tavoitteet ja tarkoitus

Opinnäytetyöni tavoitteena on kehittää kuvallista työvälinettä toimeksiantajana toimineelle Joensuun perhepäivähoidolle. Alun perin ajatukseni oli työstää konkreettista kuvallista materiaalia, mutta prosessin edetessä havaitsin tarvetta enemmänkin kuvallisen työvälineen ohjaukseen ja tiedonsaantiin. Näin ollen lopulliseksi tavoitteeksi muodostui kuvien käyttöön liittyvän opaskirjasen kehittäminen.

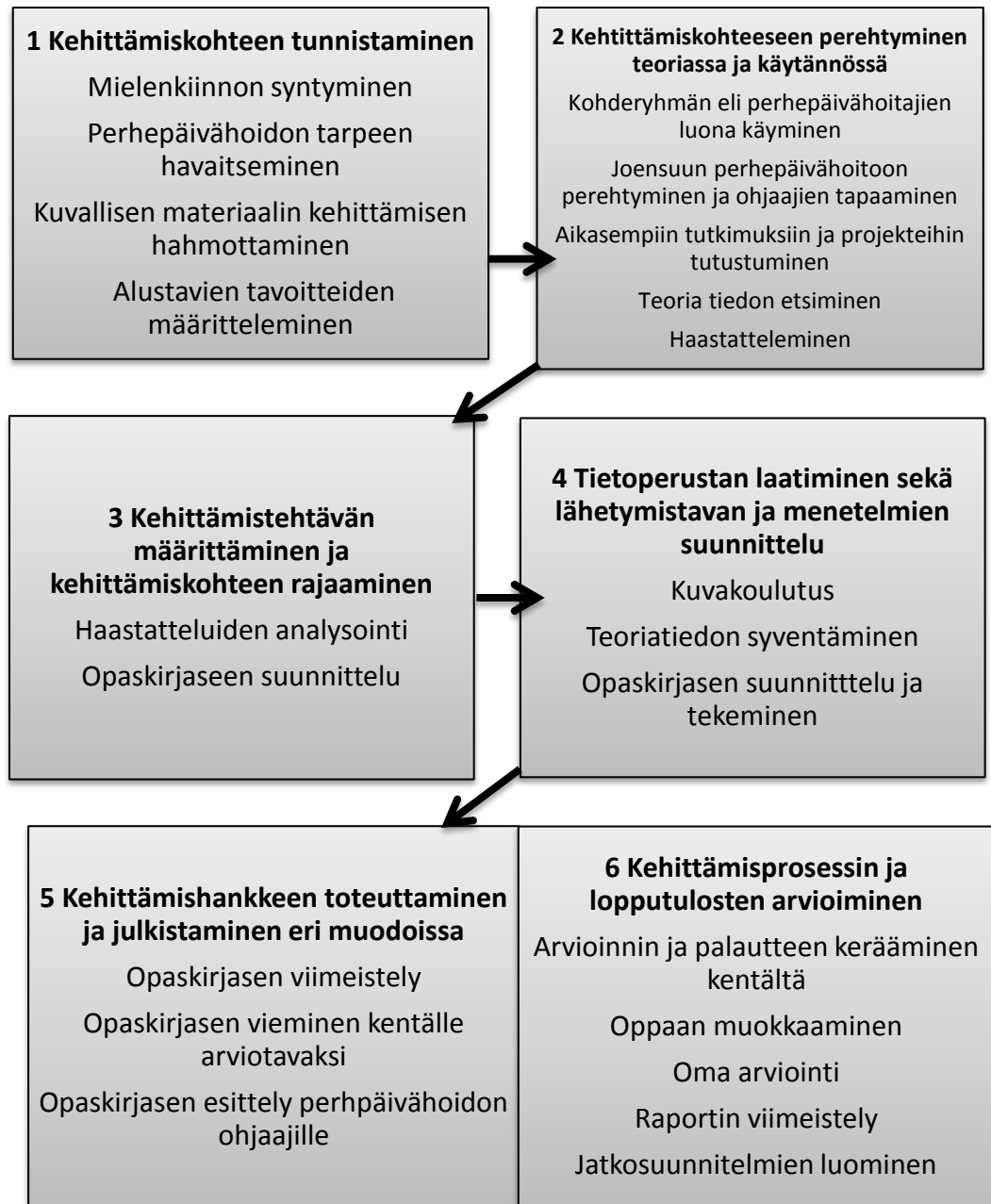
Opinnäytetyöni tarkoituksena on herätellä ja rohkaista perhepäivähoitajia kuvien käyttöön arkisen työpäivän keskellä. Opinnäytetyön tuotoksena syntyneen opaskirjasen tarkoituksena on synnyttää keskustelua lasten ja hoitajien välille kuvien erilaisista käyttömahdollisuuksista. Lisäksi opaskirjasen tarkoituksena on nostattaa lukijoilla uusia ideoita ja oivalluksia, joiden kautta he voisivat rohkaistua ja innostua kuvien käyttämiseen osana tavallista arkipäivää.

5.3 Opinnäytetyöprosessi ja menetelmälliset valinnat

Seuraavissa kappaleissa avaan opinnäytetyöni prosessin kulkua kuvion 2, pohjalta. Opinnäytetyöprosessini mukailee Ojansalo, Moilanen ja Ritalahden (2009, 24) esittämää tutkimuksellisen kehittämistyön prosessia, joka on jaoteltu kuuteen eri vaiheeseen. Prosessin ensimmäinen vaihe eli prosessin lähtökohta on tunnistaa kehittämisen kohde ja asettaa sille alustavat tavoitteet. Toisessa vaiheessa perehdytään kohteeseen tarkemmin. Kohteesta haetaan niin teorian tietoa kuin käytännön tietoa, sillä kummatkin ovat yhtä arvokkaita kehittämistyön kannalta. Kun kehittämiskohteesta sekä sen ympärille liittyvästä aihealueesta on muodostunut riittävästä taustatietoa ja -teoriaa, määritellään kehittämistehtävä sekä rajataan kehittämisen kohdetta. Näiden vaiheiden jälkeen siirrytään prosessissa vaiheeseen neljä, jolloin lähdetään laatimaan tarkempaa tietopohjaa tarkennetusta kehittämiskohteesta. Tällöin myös päätetään, miten lähestytään kohdetta ja millaisella menetelmällä kehittämistyötä tehdään. Päätösten jälkeen onkin aika siirtyä toimintaan eli kehittämistyön tekemiseen ja sen esille

tuomiseen. Lopuksi tehdään vielä arviointia työn tuloksista ja koko prosessista. (Ojasalo ym. 2009, 24–26.)

Kuvio 2. Opinnäytetyöni vaiheet Ojasalon ym. (2009, 24) tutkimuksellisen kehittämistyön prosessia mukaillen.

5.3.1 Havaintona kuvien käyttöön liittyvän tietouden lisääminen

Ojasalo ym. (2009, 26–28) lukevat prosessin ensimmäiseen vaiheeseen kehittämiskohteen löytämisen sekä sen alustavien tavoitteiden asettamisen. Mielekäs kehittämisen kohde voi olla ongelmaperustainen tai uudistamisperustainen ja sen havaitsemiseen tarvitaan kykyä tunnistaa organisaatiossa sekä sen ympärillä olevat kehittämistarpeet. Kehittämisen kohde voi olla hyvinkin laaja, joten sen käsittelemiselle on asetettava oma näkökulma ja prosessille omat tavoitteet, joihin omalla työllä pyritään pääsemään. Lisäksi jo kehittämistyön alkuvaiheessa tulee huomioida, että kehittämistyönprosessi tuottaa sellaista osaamista ja tietopohjaa, josta on hyötyä työelämäänsä sekä sen kehittämiseen. (Ojasalo ym. 2009, 26–28.)

Opinnäytetyöni aihepiiri nousi esille jo ensimmäisenä opiskeluvuotena, sillä puhetta tukeva ja korvaava kommunikointi -kurssi herätti mielenkiintoni kuvia ja niiden käyttömahdollisuuksia kohtaan. Tämä mielenkiinto näkyi muun muassa harjoitteluissani, joissa pyrin tutustumaan kaikkiin mahdollisiin kuvakommunikointimenetelmiin sekä erilaisiin kuvien käyttötarkoituksiin. Lisäksi päivähoiton kentällä sekä kehitysvammatyössä sain vahvaa kokemustietoa, kuinka kuvat voivat helpottaa muun muassa arkista työtä sekä työntekijöiden ja asiakkaiden/lasten välistä vuorovaikutusta. Opiskeluaikanani kävin myös erilaisissa kommunikointi tapahtumissa, joissa esiteltiin kuvien ammatillista käyttöä. Viimeisimpänä näistä tapahtumista mainittakoon puhevammaisten viikolla 6.–12.10.2013 Joensuussa järjestetty teematapahtuma, jossa kerrottiin kuvilla kommunikoinnista sekä esiteltiin aiheeseen liittyvää kirjallisuutta. Mielenkiinto ja innostus kuvien käyttöä kohtaan jatkuivat ja syksyllä 2013 päätin tehdä opinnäytetyön aiheeseen liittyen.

Aihepiirin valikoiduttua suuntasin katseeni kohti kenttätöitä. Työkokemukseni sekä harjoitteluiden pohjalta olin havainnut, että päiväkotimaailmassa kuviin liittyvää ohjeistusta ja tietoa oli jo melko hyvin tarjolla, toisin kuin perhepäivähoitossa. Lisäksi yleisesti keskustelua herättäneet (Pekonen 2013, Kansalaisaloite 2013, SuPerin selvityksiä 2013, Lastentarhaopettajaliitto 2014, Opetusalan ammattijärjestö 2014.) suuret ryhmäkoot vaikuttivat perhepäivähoidon valintaa-

ni. Perhepäivähoitohan mahdollistaa pienen ryhmäkoon sekä lapsen yksilöllisen huomioimisen, mikä on hyvä pohja monelle lapsen kehityksen osa-alueelle (Adenius-Jokivuori 2003, 316–317). Näin ollen havaitsin kehittämisen tarpeen perhepäivähoidon kentällä ja käännyin Joensuun perhepäivähoidon puoleen. Vein kehittämisideani syyskuussa 2013 perhepäivähoidon esimiehille, jotka osoittivat mielenkiintoa ja vahvistivat tarpeen kuvien käytön lisäämiselle.

Opinnäytetyöprosessini alustaviksi tavoitteiksi määrittelin kuvien käyttämiseen liittyvän tietouden lisäämisen sekä sen levittämisen. Halusin kasvattaa niin omaa kuin muidenkin sosiaalialan kentällä työskentelevien ammattihenkilöiden käsitystä kuvista sekä niiden käyttömahdollisuuksista. Lisäksi toiveeni oli jakaa keräämääni tietoa mahdollisimman monille sitä haluaville ja tarvitseville.

5.3.2 Haastattelemisen ja teorian tiedon hankkiminen

Kun alustavat tavoitteet on määriteltä Ojasalon (2009) ym. kehittämistyön prosessissa, siirrytään seuraavaan vaiheeseen. Kehittämisen kohteesta ja sitä ympäröivästä ilmiöstä etsitään teoria-, tausta-, tutkimus- sekä kokemustietoa. Kunollinen perehtyminen takaa hyvän pohjan kehittämistyölle, sillä se nostattaa esille olennaisimman kehittämiskohteen, säästää aikaa myöhemmässä vaiheessa sekä varmistaa hyvän lopputuloksen. (Ojansalo ym. 2009, 28–33.)

Joensuun perhepäivähoidon varmistettua kehittämisen tarve, kohderyhmäkseni ehdotettiin eräs joensuulainen perhepäivähoitajien ryhmä, joka oli innokas kehittämään kanssani opinnäytetyön ideoita. Ryhmään kuuluu neljä perhepäivähoitajaa sekä heidän 16 lasta ja toimintaympäristönä toimivat ryhmän yhteinen kokoontumistila sekä perhepäivähoitajien omat kodit.

Kohderyhmän valikoiduttua otin puhelimitse yhteyttä ryhmän vastaavan ja sovin tapaamisesta. Tapaamisessa olivat mukana kaikki neljä perhepäivähoitajaa sekä heidän lapsensa ja ympäristönä oli lasten ulkoilupuisto. Olin valmistautunut ensimmäiseen tapaamiseen tekemällä hoitajille opinnäytetyötäni pohjustavasta ideasta infopakettin, joka sisälsi tietoa niin opinnäytetyöprosessista kuin sosiaa-

lisistä tarinoista sekä kommunikoinnin tukena käytettävistä kuvista. (Liite 1.) Tapaamisessa kerroin omasta koulutusvaiheestani, opinnäytetyöprosessista sekä kehitteillä olevasta ideasta. Lisäksi keräsin taustatietoa ryhmän toiminnasta, aikatauluista sekä heidän toiveistaan ja odotuksistaan. Sovimme lopuksi perhepäivähoitajien kanssa, että tietoperustan kasvattamiseksi haastattelen heitä kuvien käytöstä.

Perhepäivähoitajien tapaamisen yhteydessä tapasin myös Joensuun perhepäivähoidon esimiehiä, joiden kanssa sovimme etenemisestä ja yhteisistä tavoitteista. Tapaamisen aikana sain koottua tietoa perhepäivähoidon organisaatiosta sekä sen hallinnollisesta johtamisesta. Esimiesten kanssa olimme yhteydessä koko prosessini ajan. Raportoin muun muassa prosessini vaiheista ja tiedustelin tulevaisuuden suunnitelmista.

Toimintaympäristön taustatiedon keräämisen jälkeen perehdyin kuvallisesta materiaalista tehtyihin tutkimuksiin, opinnäytetöihin, projekteihin ja kehittämissankkeisiin. Olin kerännyt aihepiiriini liittyvää tietoperustaa pitkin opiskeluraani, kuten edellisissä kappaleissa mainitsin. Hankin kuitenkin lisää teorian tietoa lapsen kielellisestä kehityksestä, vuorovaikutustaitojen kehittymisestä sekä kuvallisen materiaalin käytöstä. Näiden tietojen pohjalta sain tehtyä opinnäytetyön kirjallisen suunnitelman, johon sisältyi teorian tiedon lisäksi prosessin kuvausta, tutkimusmenetelmien valintaa, alustavia tavoitteita sekä tiedonkeruumenetelmänä käytettävän haastattelupohjan. Valmiin suunnitelman hyväksymisen jälkeen tein toimeksiantosopimukset (liite 2) sekä salassapitositoumuksen (liite 3) yhdessä Joensuun perhepäivähoidon kanssa. Toimeksiannon ja suunnitelman avulla hain vielä tutkimusluvut (liite 4), jonka turvin pystyin lähteä tekemään tarkempaa tiedonkeruuta.

Tiedonkeruumenetelmiksi valikoin haastattelut, sillä niissä saatua aineistoa pysyy säätelämään tarpeen mukaan. Haastattelemalla on mahdollista saada haastateltavat mukaan projektiin sekä olemaan vuorovaikutuksessa heidän kanssaan. Lisäksi haastatteluissa on tilaisuus tulkita vastauksia paremmin kuin esimerkiksi lomakekyselyssä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 1997, 200–202.) Tarkennettuna käytin teemahaastatteluja. Teemahaastattelut ovat puoliksi struktu-

roituja ja niitä käytetään, kun ei haluta ohjailla vastaajia tai ei tunneta täysin kehittämisen kohdetta. Lisäksi teemahaastatteluja on mahdollisuus muokata edellisten haastattelujen pohjalta ja haastattelujen kysymykset sekä painotukset voivat vaihdella tilanteen mukaan. (Ojasalo ym. 41–42.)

Ennen haastattelutilanteita kysyin perhepäivähoitajilta haluavatko he haastattelut etukäteen ja sain myöntävän vastauksen. Lähetin jokaiselle perhepäivähoitajalle haastatteluni rungon (liite 5) ja näin ollen heillä oli mahdollisuus tutustua teemoihin sekä käsiteltäviin asioihin ennen varsinaista haastattelun ajankohtaa. Haastatteluiden lähettäminen tapahtui sähköpostin sekä tavallisen kirjepostin kautta. Haastattelurungon mukana lähetin myös opinnäytetyöni suunnitelman ja kerroin, että haastattelutilanteessa olisi tarkoitus pikemminkin muodostaa rakentavaa keskustelua kuin vastailla kysymyksiini.

Haastattelutilanteiden alussa näytin perhepäivähoitajille tutkimusluvan, salassapito sitoumuksen sekä toimeksianto sopimuksen. Tällä tavalla halusin luoda luottamusta sekä toimia eettisesti. Haastatteluiden aikana tein muistiinpanoja, joiden avulla pystyin dokumentoimaan aineistoani ja hyödyntämään sitä konkreettista tuotosta tehdessäni. Haastattelutilanteet muodostuivat hyvin rennoiksi ja avoimiksi. Saimme yhdessä hoitajien kanssa kehittää ideoita kuvallisen materiaalin työstämisestä sekä pohtia sen käyttöä ja tarpeita. Haastattelijana koin, että kumpikin osapuoli sai uusia oivalluksia sekä rakentavaa keskustelua opinnäytetyöni kehittämisen kohteesta. Lisäksi haastattelutilanteiden jälkeen antamani pieni kiitos-lahja herätti lisää luottamusta ja sitoi hoitajia yhteistyöhön kanssani.

5.3.3 Haastatteluiden analysointi ja opaskirjaseen suunnittelu

Kolmannessa tutkimuksellisen kehittämistyön vaiheessa määritellään tarkemmin kehittämistehtävä, joka voi olla esimerkiksi konkreettinen tuotos tai toimintamalli. Tehtävän määrittelemisessä otetaan huomioon toteutuksen konkreettisuus niin, että tehtävän tavoitteet ovat ymmärrettäviä ja toteutukseltaan mahdol-

lisia. Kehittämistehtävä voi hieman muuttua prosessin aikana. (Ojasalo 2009, 33–34.)

Opinnäytetyöprosessini kehittämistehtävää, eli konkreettista tuotosta, lähdin kehittämään haastatteluista tekemieni analyysien pohjalta. Valitsin analyysimenetelmäkseni teemoittelun, sillä sen avulla pystyin poimimaan aineistostani opinnäytetyöni tuotokselle olennaiset asiat. (Eskola & Suoranta 1998, 175–181.) Aineistosta erottuikin kaksi selvää teemaa. Ensimmäinen oli kuvien käytön vierastaminen ja toisaalta niistä innostuminen. Toisena nousi esille tarve saada opastusta sekä uusia ideoita kuvien käytöstä. Esille nousseita teemoja kuvaavat hyvin haastateltavien kommentit:

Voisin käyttää kuvia kaikissa tilanteissa, läpi koko hoitopäivän.
Kun jotain ei tiedä, ei tule käytettyä.
Kun ei kaikkea tiedä, mitä voisi tehdä!
Ei pahaa tekisi tietää enempää asiasta.
Tulisi saada alkuun selvennystä, kuinka niitä oikein käytetään.
Kuvat eivät voi olla kuitenkaan itseisarvo, vaan apuväline.

Haastatteluissa arjen haastaviksi tilanteiksi nousivat pukeutumistilanteet, hoidon aloittaminen, siihen liittyvien asioiden omaksuminen sekä erilaiset ristiriitojen selvittäminen. Lisäksi nukkumis- ja ruokailutilanteet nähtiin välillä haasteellisiksi. Näissä tilanteissa vuorovaikutus lapsen kanssa koettiin vaativaksi. Joko lapsi ei ymmärtänyt annettuja ohjeita, aikuinen lapsen viestiä tai kumpikaan osapuoli toistensa tarkoitusta.

Kuvallinen materiaali koettiin hyödylliseksi tunteiden ilmaisussa, siirtymätilanteissa, valintatilanteissa sekä asioiden nimeämisessä. Haastateltavat toivat esille, että esimerkiksi hiljaisuutta tarkoittava kuva toimi lasten kanssa erittäin hyvin. Lisäksi kuvien koettiin herättävän lapsen mielenkiinnon sekä innostuksen. Varsinaisen kuvallisen materiaalin toivottiin olevan selkeää, värikästä ja lasten mielenkiinnon huomioivaa.

Opinnäytetyöprosessini tuotokselta toivottiin opastusta kuvien käyttöön. Haastateltavat halusivat tietää, että:

Mistä kaikkialta kuvia saa?
 Miksi kuvia on hyvä käyttää?
 Mitä varten kuvat olisivat?
 Miten ne sisällytetään arkeen?
 Minkälaisia kuvia mihinkin tilanteeseen?
 Mitä kaikkea on olemassa?

Lisäksi haastateltavat toivat esille, että halusivat lisätä muidenkin perhepäivähoitajien tietoutta asiasta.

Näiden teemojen sekä esille nousseiden tarpeiden ja toivomusten pohjalta päätin lähteä työstämään kuvallista työvälinettä: opaskirjasta. Koin opaskirjasen olevan paras mahdollinen konkreettinen tuotos, joka vastaisi pinnalle tulleisiin teemoihin. Suunnitteluvaiheessa ajattelin, että oppaassa pystyisin hyödyntämään keräämääni tietoperustaa ja perustelemaan sillä kuvien käyttöä perhepäivähoitajille. Lisäksi tunsin sen olevan tarpeeksi konkreettinen sekä käytännönläheinen, sillä tavoitteet olivat perhepäivähoitajien määrittelemiä ja haastatte- luissa läpikäytyjä aiheita.

5.3.4 Kuvakoulutus ja opaskirjasen työstäminen

Kun haastattelut ja niiden analysoiminen oli tehty, siirryin kehittämistyön pro- sessissa neljänteen vaiheeseen, jolloin kasvatin kehittämiskohteen tietoperus- taa ja lähdin toteuttamaan konkreettista tuotostani. Tässä vaiheessa tietoperus- talla tarkoitetaan kehittämistyön oleellisen tiedon kokoamista, käsitteiden mää- rittelyä ja niiden yhteyksien ymmärtämistä. Menetelmää valitessa huomioidaan taasen kysymykset tiedon muodosta sekä sen käyttötarkoituksesta. (Ojasalo ym. 2009, 34–36, 40.)

Oppaan työstämistä aloittaessa koin tarvitsevani lisää kokemustietoa kuvien käytöstä. Sainkin kuulla perhepäivähoitajien kautta tarjolla olevasta PCS- kuvakommunikaatiokoulutuksesta ja ilmoittauduin siihen. Koulutus järjestettiin 29.1.2014 ja sitä pitivät kaksi erityislastentarhanopettajaa, Maarit Alanen ja Anne Koukku. Koulutukseen osallistui päivähoidon työntekijöitä sekä johtaja. Kou- lutuksessa kävimme läpi, kuinka kuvia voidaan käyttää päivähoidon erilaisissa

tilanteissa, niin arkitilanteissa kuin erityistilanteissa. Saimme tutustua viikko-ohjelmaan, päiväohjelmaan, ryhmiin jakamiseen, valintatilanteisiin, yhteisiin toimintamalleihin, toiminnan ohjaukseen sekä tunnekuviin. Ryhmässä saimme jakaa kokemuksia kuvien käytöstä, niihin liittyvistä haasteista sekä uusista ideoista. Koulutuksen vetäjät, kaksi erityislastentarhanopettajaa perusteli kuvien hyötyä ja kuvasivat niitä lukuisin käytännön esimerkein. Koko koulutuksen ajan saimme myös konkreettisesti nähdä erilaisia kuvia ja niiden käyttömahdollisuuksia. Koulutuksen päätteeksi tein lyhyehkön haastattelun koulutuksen vetäjille, jonka jälkeen sovimme yhteistyömme jatkumisesta opaskirjasen valmistumisen jälkeen.

Erityislastentarhanopettajien kuvakoulutuksesta ja haastatteluista nousi esille muutama tärkeä aihe, jotka monien käytännön esimerkkien rinnalla poimin opaskirjasen tietoperustan pohjaksi. Nämä aiheet olivat kuviin uskomisen ja niiden soveltaminen omien taitojen mukaan. Alanen ja Koukku (2014) painottivat, ettei ole olemassa vain tiettyjä kuvia, jotka soveltuvat kuvalliseen kommunikointiin ja kuvien käyttöön päivähoidossa. Kuvia on mahdollisuus käyttää kaikkien lasten ja jopa aikuisten kanssa ja yhtenä niiden tarkoituksena on herättää vuorovaikutusta. Lisäksi he korostivat oman kokemuksensa pohjalta, että kuvilla ja symboleilla on voimakkaampi vaikutus, kuin pelkällä puhutulla puheella. Alasen ja Koukun koulutuksen ydin kiteytyykin heidän sanoihinsa: ”Kuvat ovat kuin lasten sanat”. (Alanen & Koukku 2014.)

Kuvakoulutuksesta saamani kokemustiedon, syventämäni teoratiedon sekä haastatteluiden analyysin pohjalta lähdin toteuttamaan opinnäytetyöprosessini konkreettista tuotosta, opasta, joka toimisi satukirjana lapsille ja oppaana aikuisille. Haastatteluista tehdessäni olin huomannut, että tuotokseni tulisi olla arkikielinen, sillä sosionomin ammattikieli ja perhepäivähoitajien ammattikieli eivät kohdanneet käytännön kentällä. Lisäksi oppaassa olevat asiat tulisi olla hyvin perusteltuja ja selkeitä. Halusin myös tuoda esille havaitsemani perhepäivähoitajien osaamisen ja kannustaa heitä kuvien käyttöön oman osaamisensa pohjalta. Tämän tietopohjan kanssa lähdin kuvittamaan sekä kirjoittamaan konkreettista tuotostani, josta kerron enemmän luvussa 6.

5.3.5 Opaskirjasen arviointi ja julkaiseminen

Kahdessa viimeisessä kehittämistyön prosessin vaiheessa keskeiseksi muodostuu kehittämistyöstä muodostuneen tiedon levittäminen, prosessin dokumentointi ja arviointi. Prosessi raportoidaan kirjalliseen muotoon kuvaten kehittämistehtävän, -prosessin sekä tietoperustan vaiheita, tuloksia sekä aikaansaannoksia. Kehittämistyötä tuodaan yleiseen keskusteluun ja ojennetaan muiden käyttöön. Lisäksi tehdään arviointia kehittämistyön onnistumisesta, tavoitteiden saavuttamisesta, lopputuloksesta ja sen merkityksellisyydestä sekä prosessin eettisyydestä. (Ojasalo ym. 2009, 46–49.)

Oppaan valmistuttua lähetin sen arvioitavaksi perhepäivähoitajille (liite 6) sekä kuvakouluttajille, Alaselle ja Koukulle. Arvioinnissa käytin osallistavan arvioinnin periaatteita, joiden tarkoituksena on mahdollistaa arvioijien osallisuus ja vaikuttaminen heitä koskevissa asioissa. Osallistavassa arvioinnissa ihmiset ovat myös itse tutkimassa ja kehittämässä heidän elämää koskevia aihealueita. (Kivipelto 2008, 24.) Perhepäivähoitajat ja kuvakouluttajat olivat olleet kanssani kehittämässä kuvallista työvälinettä perhepäivähoidon kentälle, joten osallisuuden periaatteen mukaisesti he osallistuivat myös heitä koskevan kehitystehtävän arviointiin. Arvioinnin ja palautteen antaminen tapahtui Alasen ja Koukun kanssa sähköpostitse, kun taas perhepäivähoitajien kanssa tapaamisen merkeissä. Lisäksi arviointia ja palautetta antoivat perhepäivähoidon lapset, tuomalla esille reaktioitaan ja kokemuksiaan opaskirjasesta.

Käyttäjien palaute oli kannustavaa ja innostunutta. Positiivisten kommenttien lisäksi, kuvakouluttajat antoivat hyviä parannusehdotuksia ja perhepäivähoitajat kehottivat lisäämään muutamia puuttuvia tietoja. Lisäksi sain hoitajien avustuksella tietoa lasten innostavista kommenteista, joiden mielestä erityisesti tarinassa olleet ”kissanpennut olivat ihania”. Perhepäivähoitajat kertoivat taasen, että tarina oli sopivan pituinen sekä luonteva, kuvat hyvän värikkäitä ja tarinan osallistavat kysymykset mukavia. Heidän mielestään opaskirjasen tarinan lapset, joilla oli monikulttuurinen tausta sekä lapsi, joka tarvitsi erityistä tukea kielellisessä kehityksessä, toivat mukavan lisän opaskirjaseen. He myös kokivat saaneen uusia ideoita. Lisäksi perhepäivähoitajat ajattelivat, että kirjaseen muoto,

jossa aukeaman vasemmalla puolella on satukirjan kuva sekä tarina ja oikealla puolella aikuisille suunnattu opastus, oli erittäin selkeä.

Arvioinnin sekä palautteen saatua, muokkasin opaskirjaseni julkaistavaan kuntoon. Tämän jälkeen raportoin opinnäytetyöprosessini kirjalliseen muotoon. Kirjasin tietoperustaa, kuvasin prosessini vaiheet, konkreettisen tuotoksen sekä johtopäätöksiä. Lisäksi vielä dokumentoin tuotokseni tulostamalla ja myöhemmin esittämällä sen Joensuun perhepäivähoidon henkilöstölle.

Koko opinnäytetyöprosessini ajan huolehdin Ojasalon (ym. 2009, 24) kehittämistyön prosessin tavoin aktiivisesta vuorovaikutuksesta. Olin yhteydessä perhepäivähoitajiin, kerroin heille prosessini vaiheista ja tiedustelin aikatauluista. Pidin myös yhteyttä perhepäivähoidon hallintoon sekä kuvakouluttajiin.

Pidin myös oppimispäiväkirjaa sekä kirjasin ylös erilaisissa tilanteissa syntyneitä ajatuksia, mikä on Ojasalon (ym. 2009, 45–46) mukaan tärkeää, sillä niiden avulla voi saada uusia ideoita omaan kehittämistyöhön. Päiväkirjassani reflektoin muun muassa haastattelutilanteita, mikä auttoi muokkaamaan haastattelupohjaa sekä tilanteeseen menemistä aina vain toimivammaksi. Päiväkirjan avulla pystyin myös tarkistamaan, mitä asioita oli jo tehty ja organisoida tulevia tehtäviä.

6 Kuvitettu opaskirjanen

Opinnäyttöni konkreettisena tuotoksena syntyi opaskirjanen ”Santerin hauska päivä” (liite 7), joka, kuten jo aiemmin olen maininnut, on kirjoitettu ja kuvitettu niin lapsille kuin aikuisille. Kirjanen kertoo 4-vuotiaasta pojasta Santerista, joka on perhepäivähoitaja Siirin hoidossa yhdessä pienen veljensä Jalmarin sekä toisen perheen siskosten lisan ja Ilonan kanssa. Tarina kuvaa yhden hoitopäivän aikana tapahtuvia asioita sekä tilanteita. Lisäksi se antaa opastusta ja vinkkejä kuvien käyttöön arkisissa ympäristöissä.

Opaskirjaseen kirjoitetun tarinan juoni rakentuu haastatteluissa esille tulleiden aiheiden pohjalta. Haastatteluissa kartoitin perhepäivähoitajien arkea sekä siellä tapahtuvia haastavia tilanteita, joissa erityisesti vuorovaikutus koettiin vaativaksi ja, missä kuvista ja niiden käyttämisestä voisi olla hyötyä. Nämä tilanteet yhdistin kuvakoulutuksesta saaman kokemustiedon sekä muodostamani teoriapohjan kanssa yhtenäiseksi tarinaksi.

Opaskirjasessani yhdistän käytännön ja teorian toisiinsa. Perustelen tarinan välityksellä, kuinka kuvien käytöstä on hyötyä lapsen kielelliselle kehitykselle ja vuorovaikutustaidoille. Tuon esille, että kuvien avulla voidaan kasvattaa lapsen sanavarastoa sekä kehittää itseilmaisua ja toisten ymmärtämistä. Kerron kuinka aikaa, paikkaa sekä toimintaa pystyy jäsentämään ja miten tasapuolinen vuorovaikutus toteutuu. (Ketonen ym. 2003, 177–182.) Kuvaan myös, kuinka kuvia voi käyttää puhetta tukevana kommunikointi menetelmänä ja yhdessä kaikkien lasten kanssa. (Huuhtanen 2011, 58.)

Lisäksi tarinaani sisältyy kuvaus siitä, että kuvat voivat olla tukemassa lapsilähdistä pedagogiikkaa. Kuvat auttavat lasta ilmaisemaan itseään, valintojaan ja mielipiteitään (Pulli 2014). Lisäksi ne voivat luoda tasapuolisen vuorovaikutuksen lapsen ja aikuisen välille (Ketonen ym. 2003, 178). Näin ollen lasta voidaan ymmärtää paremmin, häntä kuunnellaan, hänen mielipiteensä tulevat näkyville ja hän voi osallistua jopa oman varhaiskasvatuksensa suunnitteluun ja arviointiin. Tällä tavoin tuon teorian tiedon tarinan avulla käytännön tasolle, sisälle arkipäivään ja perhepäivähoidon maailmaan.

Tuotoksen juoneen ja opastukseen sisältyy myös Lev Vygotskin kulttuurihistoriallista teoriaa. Lähikehityksen vyöhyke toteutuu muun muassa tarinan pukemistilanteissa sekä ristiriitatilanteessa. Ulos lähtiessä aikuinen tukee kuvallisella ohjeistuksellaan lapsia käyttämään pukemisen taitojaan ja oppimaan lisää. Ristiriitatilanteessa aikuinen taas auttaa tilanteen selvittämisessä kuvallisella apuvälineellä ja tukikysymyksillä, niin että ratkaisun tekevät lapset itse. Vygotskin teorian mukainen ajattelun ja kielen yhteys, jossa kieli toimii aina sosiaalisen kontaktin välineestä sisäisen ajattelun välineeksi (Vygotski 1982; Hänninen 2001), näkyy taasen tarinan lasten vuorovaikutustaidoissa. Pienimmät lapset

käyttävät kieltä toisen ihmisen kontaktin saamiseen, mutta tarinan päähenkilö kykenee jo ajattelemaan puhutun kielen tavoin sekä puhumaan omien ajatusten pohjalta.

Opaskirjasessani olen huomionnut perhepäivähoidon tarjoamat edut. Olen kuvittanut tarinaan neljän lapsen pienryhmän, jossa on kaksi hyvin pientä lasta sekä yksi erityistä tukea tarvitseva lapsi. Tarinan välityksellä olen viestittänyt, kuinka perhepäivähoidossa on heille kaikille tilaa ja aikaa, ja kuinka heitä kaikki voidaan kohdata yksilöllisesti.

Lisäksi opaskirjasessa ja sen tekemisessä näkyvät sosionomin varhaiskasvatuksen kompetenssit. Opaskirjasen avulla olen kehittänyt varhaiskasvatuksen työkäytäntöjä ja menetelmiä. Olen soveltanut tutkimusta varhaiskasvatuskentälle ja hyödyntänyt sieltä saamiani tuloksia perhepäivähoidon sekä päiväkotien käyttöön. Opaskirjasen ohella vaikutan varhaiskasvatuksen ammattilaisten koulutukseen, myöntämällä tuotokseni kuvakoulutuksen kehittämiseen. Kuvallisen menetelmien kautta olen myös edistämässä lapsen osallisuutta sekä kuulluksi tulemistä yhdessä moniammatillisessa tiimissä, perhepäivähoitajien ja kuvakoulutusta pitäneiden erityislastentarhanopettajien kanssa. Kuvallista materiaalia käyttäessä ja sen tarpeen huomioidessa havainnoin ja arvioin lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista sekä erotan esille nousevat erityisen tuen tarpeet. (Varhaiskasvatuksen työryhmä 2010.)

Valmis opaskirjanen tarjoaa lukuhetken hoitajalle ja lapselle, mikä jo itsestään lisää vuorovaikutusta ja täyttää näin ollen yhden kuvien tehtävän (Ketonen ym. 2003, 180). Tarinan sisällä olevilla kysymyksillä on tarkoituksena herättää keskustelua, mutta myös uusia ideoita ja oivalluksia niin lasten kuin hoitajien puolelta. Koen, että satukirjan muotoon kirjoitettu opas tulee helpommin luettua, kuin pelkkä aikuisille suunnattu opasvihkonen.

Valmiin opaskirjasen päätavoitteina on herättää innostusta ja rohkeutta kuvien käyttöön. Kokeneimmille kuvien käyttäjille se tarjoaa uusia ideoita ja oivalluksia. Opaskirjasen kuvitus on omaa käsialaani, joten kuvien käyttämiseen minun ei ole tarvinnut kysyä lupaa. Kuvittaminen on ollut aina pienoinen unelmani ja ha-

lusin liittää tämän unelman osaksi omaa opinnäytetyötäni. Kuvien aiheet, kuten juonikin, pohjautuvat edellisissä luvuissa mainittuihin taustoihin. Kirjanen on itselleni ensimmäinen lastenkirjan muotoon kirjoitettu ja kuvitettu versio. Tämä saattaa näkyä tuotoksessa kokemattoman tekijän alkukarkeutena.

7 Pohdinta

Olen verrannut omaa opinnäytetyöprosessiani Ojasalon ym. (2009) määrittelemään tutkimuksellisen kehittämistyön prosessiin. Tämä prosessi koostuu eri vaiheista, joiden tavoitteena voi olla hyvin pienikin muutos tai kehittäminen. (Ojasalo ym. 2009, 23.) Seuraavassa luvussa pohdinkin oman prosessini toteutumista, tavoitteita ja eettisyyttä. Lisäksi kuvailen omaa ammatillista kasvuani sekä jatkosuunnitelmiani.

7.1 Prosessin toteutuksen arviointi

Opinnäytetyöprosessini kietoutui lujasti opaskirjasen tekemisen ympärille. Prosessia aloittaessa asetin tavoitteeksi kehittää työvälinettä, joka edistäisi kuvallisen materiaalin käyttöön liittyvää tietoa. Koottua tietoa oli ajatus levittää mahdollisimman monelle sitä tarvitsevalle ja haluavalle. Lisäksi opinnäytetyöni tarkoituksena oli herättää innostusta ja rohkeutta kuvien käyttöön sekä nostaa esille uusia ideoita ja oivalluksia kuvien käyttömahdollisuuksista. Niin omasta kuin käyttäjien mielestäni tavoitteeni toteutuivat. Kuvakouluttajat, Alanen ja Koukku, kuvasivat ohjeiden olevan selkeitä sekä perusteltuja ja perhepäivähoitajat kokivat saaneen uusia ideoita ja innostusta kuvien käyttöön. Molemmat käyttäjätahot olivat mielellään jakamassa tuotosta kentälle yhdessä minun kanssa. Lisäksi opaskirjanen on kirjoitettu ja kuvitettu niin, että lapset ja aikuiset voivat lukea sitä ja saada sen kautta tietoa kuvallisen materiaalin käytöstä. Sen arkinen kieli takaa, ettei se rajaa lukijakuntaa vaan mahdollistaa laajan tiedon saannin. Opaskirjasen levittäminenkin on toteutumassa kuvakoulutusten ja Joensuun perhepäivähoidon kautta.

Mielestäni prosessin aikana onnistuin parhaiten aikatauluttamisessa, vuorovaikutuksen ylläpitämisessä sekä opaskirjasen kokoamisessa. Koko prosessin ajan pystyin omalta osaltani hallitsemaan aikataulujani ja suunnittelemaan ne mahdollisimman toimiviksi. Järjestin aikaa haastatteluille, tapaamisille ja raporttoimiselle sekä pidin tarpeellisia, niin sanottuja luovia taukoja, joiden tarkoituksena oli tehostaa työskentelyäni. Vuorovaikutuksesta pidin myös tietoisesti huolta, niin kuin Ojasalon ym. (2009, 24) kehittämisprosessissa kuuluukin. Olin yhteyksissä perhepäivähoitajiin, kuvakoulutuksen vetäjiin sekä perhepäivähoidon hallintoon jokaisessa opinnäytetyöni vaiheessa. Näin varmistin eettisyyden lisäksi heidän mahdollisimman suuren osallisuuden, sillä olihan kyse heidän työhönsä liittyvästä kehittämisestä sekä heidän tietojensa ja taitojensa osallistamisesta.

Opaskirjasen kokoamisessa tunsin onnistuneeni sen herättämien reaktioiden ja arvioiden pohjalta sekä oman tehdyn työni onnistumisen kautta. Reaktiot olivat innostuneita ja positiivisia. Kuvakouluttajat Alanen ja Koukku sanovat, että ”Koko kirjasesta nousee vahvasti esille lapsilähtöisyys ja aikuisen sensitiivinen työote! Aivan upeaa!”. Perhepäivähoitajien kommentit tukivat kuvakouluttajien palautetta: ”Huippu! Kaikille hoitajille vaan jakoon!”. Lasten kirjan kuvittaminen ja kirjoittaminen oli ollut minulle aina haave, jonka toteutuminen tuotti erityistä mielihyvää. Varsinkin kun sain yhdistettyä sen omaa ammatillisuuttani kasvattavaksi ja muita ammattilaisia tukevaksi tuotokseksi. Toivon, että myös tulevassa työssäni voisin hyödyntää omia taitojani ja unelmiani varhaiskasvatuksen kehittämiseksi ja lasten kasvun, kehityksen sekä oppimisen tukemiseksi.

Vaikka päällisin puolin tunnen onnistuneeni omassa opinnäytetyöprosessissani, koen, että lasten osallisuus jäi liian pienen rooliin. Opaskirjanen on suunnattu niin aikuisille kuin lapsille ja näin jälkeenpäin pohdittuna lasten vaikuttaminen oppaan sisältöön olisi voinut tuoda jotain odottamattomia ja tuoreita näkökulmia. Aluksi tarkoituksenani olikin havainnoida lasten toimintaa, mutta havainnointi osoittautui työmäärältään liian suureksi opinnäytetyön kokoon suhteutettuna. Näin ollen minun oli tyydyttävä lasten osallisuuteen arviointiosuudessa. Jos alkaisin prosessini uudelleen, järjestäisin ehdottomasti aikaa enemmän lapsille ja

heidän kuuntelulleen, jolloin toteutuisi myös paremmin lapsilähtöinen pedagogiikka (Stakes 2005, 11–13; Karila 2013, 20–21).

7.2 Eettisyys ja luotettavuus

Kehittämistyössä eettisyys pohjautuu hyvään moraaliin, rehelliseen, huolelliseen työhön sekä käytännön hyötyyn. Kehittäjänä, minun osassani opinnäytetyöntekijänä, tämä tarkoitti osallistujien ja kehittämisentyön kohteena olevien tietoutta kehittämistyön merkityksestä ja tavoitteista. Eettisyyteen sisältyy myös annettujen tietojen luotettava käsittely, salassapitovelvollisuus sekä mukana olevan yhteisön arvojen ja käytäntöjen huomioiminen. Lisäksi eettiseen kehittämistyöhön kuuluu lupauksista kiinni pitäminen ja saatujen tulosten vääristelyn välttäminen. (Ojasalo ym. 2009, 48–50.)

Opinnäytetyöprosessini eettisyyttä kuvaavat ensinnäkin käytännön toimet, joista huolehdin koko prosessin ajan. Ennen kentälle lähtöä tein toimeksiantosopimuksen (liite 1) yhdessä Joensuun kaupungin varhaiskasvatuksen toimen kanssa, hain tutkimusluvat ja täytin salassapitositoumuksen. Haastatteluita tehdessäni näytin perhepäivähoitajille kyseiset lomakkeet, sillä halusin todistaa luotettavuuden ja yksityisyyden turvaamisen. Opinnäytetyöni edetessä huolehdin myös kaikkien tiedottamisesta. Olin yhteydessä perhepäivähoitajiin, Joensuun perhepäivähoitoon sekä kuvakouluttajiin. Halusin muistuttaa yhteistyökumppaneitani heidän antamista tiedoista ja tuesta. Kiitin heitä viestien ja puheluiden päätteeksi niistä asioista, joista yhteiselle kehittämistyölle oli hyötyä. Kerroin perhepäivähoitajille, mihin tarkoitukseen heidän antamat tiedot menisivät ja perustelin millaista käytännön hyötyä niistä voi kehittyä. Tiedotin myös Joensuun perhepäivähoitoa konkreettisesta tuotoksestani ja kuinka he voivat käyttää sitä työssään ja sen kehittämissä. Eettisiä käytännön toimia havainnollistavat myös kohderyhmäni toiminta-alueen suojaaminen. Raportissani mainitsen vain Joensuun perhepäivähoidon, jolla varmistan haastateltavien tai heidän hoitolasensa yksityisyyden.

Toisekseen työni eettisyydestä ja luotettavuudesta kertovat lähdekritiikki, teoria-tiedon, kokemustiedon ja käytännön kokemusten muodostama teoriapohja sekä arvojen ja roolien pohtiminen. Teorialähteitä tutkiessani pyrin mahdollisimman hyvin tarkistamaan lähteiden tekijät ja niiden ajankohtaisuuden. Lähteissä on niin tuoreita kuin vanhempiakin materiaaleja. Tuoreet lähteet tuovat ajankohtais-ta tietoa, mutta vanhemmista lähteistä oli mahdollisuus saada käsitteiden mää-rittelyitä, teorioita sekä erilaisia toimintamalleja. Teorialähteet yhdistettynä ku-vakouluttajien kokemustietoon sekä perhepäivähoitajien käytännön kokemuk-siin, luovat luotettavan tunnelman, sillä tietoa on hankittu monella eri tavalla ja monesta eri näkökulmasta.

Prosessini aikana pohdin myös yhteistyökumppaneiden arvoja ja käytäntöjä, omia arvojani sekä erilaisia rooleja. Esimerkiksi tehdessäni haastatteluita an-noin perhepäivähoitajille mahdollisuuden valita, haluavatko he tehdä haastatte-lut työajallaan vai vapaa-aikanaan. Kunnioitin Joensuun perhepäivähoidon arvo-ja lapsen yksilöllisestä kohtaamisesta ja kotona tapahtuneen hoidon luonnolli-sesta jatkuvuudesta (Joensuun perhepäivähoidon varhaiskasvatussuunnitelma 2008) ja otin ne osaksi tekemäni opaskirjasen arvoja. Omia arvoja pohdin esi-merkiksi haastatteluita analysoidessani. Pyrin olemaan tarkka, etteivät omat arvoni ja asenteeni vaikuttaneet analysointituloksiin ja johtopäätöksiin. Koko työni ajan reflektoin ja prosessoin kaikkien opinnäytetyöprosessissa mukana olleiden henkilöiden sekä organisaatioiden tehtäviä ja paikkoja. Pyrin luomaan tunnelman, että jokaisen työpanos on tärkeä ja merkityksellinen ja teemme kaikki kehittämistyötä yhdessä.

7.3 Ammatillinen kasvu

Vaikka opinnäytetyöni oli kehittämistyön prosessi, se oli itselleni erityisesti am-matillisesti vahvistava prosessi. Sain mielenkiinnonkohteeseeni, eli kuviin ja kuvien käyttöön hyvän teoriapohjan, jota vahvistaa kuvakouluttajien kokemus-tieto ja perhepäivähoitajien käytännön kokemukset. Prosessin aikana sain pal-jon lisää tietoa kuvien erilaisista käyttömuodoista ja -kohteista. Sain myös vah-

vistaa osaamistani kuvien käytön suhteen. Näin ollen sain rakennettua itselleni todella käytännöllisen työvälineen, jota voin hyödyntää tulevassa ammatissani.

Itse prosessin läpikäyminen oli myös ammatillisesti rikastuttava oppimiskokemus. Prosessin ja sen aikaan saamien muutosten toteutuminen kysyi pitkäjänteisyyttä sekä tavoitteellista työskentelyä. Sain huomata, että jo pienenkin muutoksen aikaan saaminen vaatii paljon työtä sekä useita yrityksiä. Esimerkiksi opaskirjasen kokoaminen vaatii monia eri näkökulmia ja teorialähteitä, joiden hankkimiseen kului paljon aikaa ja energiaa. Lopputulos vaikutti aluksi jopa hyvin pieneltä verrattuna siihen käytettyyn työmäärään. Tämä kokemus opetti suhteuttamaan kehittämiseen tarvittavaa työtä ja tuloksia sekä arvostamaan vähäiseltä tuntuvia muutoksia.

Lisäksi prosessin toteuttaminen kehitti omaa innostajan rooliani. Opinnäytetyötä tehdessä minun tuli perustella kehittämisen kohteena oleville henkilöille työn merkityksellisyyttä ja innostaa heitä näin ollen mukaan kehittämistyöhön. Tämä vaati itseltä uskoa ja varmuutta kehittämisen tarpeeseen sekä menetelmiin. Oli luotettava omiin tekemisiin, niiden hyödyllisyyteen ja menestykseen. Tämä kokemus kehitti itselleni ”kuvalliset silmälasit”, joiden avulla katsoin asioita oman opinnäytetyön näkökulmasta. Pohdin ympäristöä ja toimintoja siltä pohjalta, että, kuinka niitä voisi kehittää kuvallisesti, ja kuinka kuvat voisivat olla hyödyksi erilaisissa tilanteissa. Etsin kuvalliseksi menetelmiksi sopivia materiaaleja ja kokeilin erilaisia käytäntöjä, kuten kuvallista muistitaulua, jopa omassa siviilielämässäni. Voisi miltei sanoa, että opinnäytetyön aikana minusta kehittyi kuvien lähettiläs, kuvallisten menetelmien puolestapuhuja ja lojaali kannattaja.

7.4 Jatkosuunnitelmat

Ensimmäinen tulevaisuuden suunnitelma, opinnäytetyöni suhteen, on opaskirjasen esittely Joensuun perhepäivähoidon henkilöstölle. Olen sopinut perhepäivähoidon ohjaajien kanssa yhteisestä kokouksesta, jossa tulen käymään läpi hieman opinnäytetyöprosessiani sekä kertomaan opaskirjasesta, sen käyttämisestä sekä julkaisemisesta. Näin ollen ohjaajat voivat kertoa tuotoksestani

eteenpäin, niin että kaikki kuvallisen materiaalin ohjeistusta ja vinkkejä kaipaavat saavat tietoa kirjasesta. Tämän jälkeen suunnitelmissani on kehittää opaskirjasta konkreettinen kirja.

Toinen tulevaisuuden suunnitelma liittyy kuvakoulutukseen. Kuten olen jo aiemmin maininnut, aion antaa opaskirjasen kuvakouluttajien, Alasen ja Koukun käyttöön. He tekevät koulutuksia ympäri Joensuun perhepäivähoitoa sekä päiväkoteja ja heidän koulutuksien kautta opaskirjasta saisi tietää mahdollisimman moni lastentarhanopettaja, lastenhoitaja sekä perhepäivähoitaja.

Kolmanneksi olen suunnitellut kokeilevani opaskirjasen mukaisia menetelmiä omassa tulevassa ammatissani. Olen ajatellut kokeilla kuvamateriaalin tekoa yhdessä lasten kanssa sekä koota erilaisia konkreettisia kuvallisia työvälineitä. Pyrin pitämään tulevassa työpaikassani yllä keskustelua kuvallisesta materiaalista ja menetelmistä sekä saamaan aikaan pieniä muutoksia. Toisin sanoen yritän vahvistaa ja kasvattaa kokemustietoa kuvallisen materiaalin käytöstä, jolloin voin levittää siitä tietoa yhä tietoisemmin ja perusteellisemmin.

Kokonaisuudessaan opinnäytetyö ja sen ympärille kietoutunut prosessi opetti monia työelämässä tarvittavia taitoja ja antoi uusia työkaluja tulevaisuuteen. Päättänkin raporttini prosessin aikana syntyneeseen ajatukseen:

Jos saisin toivoa ammatilliseen työkalupakkiini vielä yhden työkalun, toivoisin taikasauvan, jolla voisin taikoa kaikki sanani kuviksi. Ehkä minulle silloin avautuisi kuvien kätkemä salaisuus.

Lähteet

- Adenius-Jokivuori, M. 2003. Kuntoutus- ja opetusjärjestelyt. Teoksesta Siiskonen, T., Aro, T., Ahonen, T. & Ketonen, R. (toim.) *Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa*. Jyväskylä: PS-kustannus, 304–320.
- Alanen, M. & Koukku, A. 2014. Erityslastentarhanopettajat. PCS-kuvakommunikaatiokoulutus. Joensuu. 29.1.2014.
- Asetus lasten päivähoidosta. 31.5.1990/490, 21.8.1992/806
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730239#a31.5.1990-490>.
 19.9.2013, 4.2.2014.
- Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino Oy.
- Happo, I. 2008. Sosionomin (AMK) osaaminen ja osaamishaasteet varhaiskasvatuksessa. Teoksesta Viinamäki, L. (toim.) 2008. 14 puheenvuoroa sosionomien asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja. Sarja A: Raportteja ja tutkimuksia 2/2008, 99–114.
- Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.
- Halenius, O. 2012. Kuvallisen materiaalin pedagoginen käyttö päiväkodeissa. Helsingin yliopisto. Käyttämistieteellinen tiedekunta. Pro gradu -tutkielma.
- Hujala, E., Puroila, A-M., Parrila, S. & Nivala, V. 2007. Päivähoidosta varhaiskasvatukseen. Hyvinkää: Edufin.
- Huuhtanen, K. 2001. Mitä kommunikointi on? Esineillä ja kuvilla kommunikointi. Teoksesta Huuhtanen, K. (toim.) *Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa vuosituhaten taitteessa*. Helsinki: Kehitysvammaliitto, 7–23, 47–55.
- Huuhtanen, K. 2011. Esineillä ja graafisilla merkeillä kommunikointi. Merkit ja merkkijärjestelmät. Teoksesta Huuhtanen, K. (toim.) 2011. *Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa*. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry, 49–57, 58–62.
- Hänninen, V. 2001. Lev Semjonovits Vygotski. Tietoisuuden kulttuurihistoriallinen kehitys. Teoksesta Hänninen, V., Partanen, J. & Ylijoki, O-H. (toim.) *Sosiaalipsykologian suunnannäyttäjiä*. Tampere: Vastapaino, 79–103.
- Joensuun kaupungin varhaiskasvatus- ja koulutuskeskus. 2014. Varkoesite 2012–2013. tiedotuskanava.jns.fi/file.php?5528 27.3.2014.
- Joensuun kaupungin perhepäivähoidon esite. 2009. Joensuun kaupunki.
- Joensuun kaupungin perhepäivähoidon varhaiskasvatussuunnitelma. 2008. Joensuun kaupunki. 2013. Perhepäivähoito.
<http://www.joensuu.fi/perhepaivahoito> 31.1.2014.
- Karjalainen, A. & Määttä, P. 2011. Kuvat oppimisen tukena. Kuvitettu käsityöaskartelukansio erityislapsille. Kemin ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Kivipelto, M. 2008. Osallistava ja valtaistava arviointi. Johdatus periaatteisiin ja käytäntöihin. Stakes, työpapereita 17/2008. Helsinki: Valopaino Oy. 24. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201204193938>. 6.3.2014.
- Kansalaisaloite. 2013. Lapselle syli: päiväkotien ryhmäkokojen pienentäminen ja hoitajien määrän lisääminen niin, että jokaiselle lapselle riittäisi

- päivän aikana huomiota. Lisäksi hoitajien pysyvyyden turvaaminen erityisesti alle 3-vuotiaille. Lapsiperheiden Etujärjestö ry, KT Erja Rusanen, Minna Oulasmaa, Riikka Riihonen, Johanna Pérez <https://www.kansalaisaloite.fi/fi/aloite/135>. 12.12.2013.
- Karila, K. 2013. Ammattilaissukupolvet varhaiskasvatuksen pedagogiikan toteuttajina ja kehittäjinä. Teoksesta Karila, K. & Lipponen, L. (toim.) 2013. Varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa. Tampere: Vastapaino, 9–30.
- Ketonen, R., Palmroth, A., Röman M., Salmi, P. & Poikkeus, A-M. 2003. Kieli ja kommunikaatio. Teoksesta Siiskonen, T., Aro, T., Ahonen, T. & Ketonen, R. (toim.) Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-kustannus, 176–198.
- Kömi, A. 2010. Kuvat vuorovaikutuksen tukena. Kokemuksia kuvakommunikation hyödyntämisestä Haukiluoman päiväkodissa. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Laki lasten päivähoidosta. 1973/36.
- Laki 272/2005, 7 § ja asetus 608/2005, 1§ ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista.
- Lastentarhaopettajaliitto. 2014. Lupaus uudesta varhaiskasvatuslaista on pidettävä! -tiedote. <http://www.lastentarha.fi/pls/portal/docs/PAGE/LTOL/01LTOL/00LTOL/LTOL%20LUPAUS%20UUDESTA%20VARHAISKASVATUSLAISTA%20ON%20PIDETT%C3%84V%C3%84!.PDF> 7.2.2014.
- Launonen, K. 2007. Vuorovaikutus. Kehitys, riskit ja tukeminen kuntoutuksen keinoin. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Lehtisare, S. 2012. Prosessikuvaus visuaalisuudesta lapsen ohjauksessa. Toimiva arki visuaalisin keinoin – opas visuaalisuuteen lasten ohjauksessa. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
- Lyytinen, P. 2003. Kielen kehityksen varhaisvaiheet. Teoksesta Siiskonen, T., Aro, T., Ahonen, T. & Ketonen, R. (toim.) Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-kustannus, 48–68.
- Martinsen, H. & Tetzchner, S. 2000. Johdatus puhetta tukevaan ja korvaavaan kommunikointiin. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry.
- Niirainen, P. & Kinos, J. 2001. Suomalaisen lastentarha- ja päiväkotipedagogiikan jäljillä. Teoksesta Karila, K., Kinos, J. & Virtanen, J. (toim.) 2001. Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Jyväskylä: PS-kustannus, 58–85.
- Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2009. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: WSOYpro Oy.
- Opetusalan ammattijärjestö. 2014. Varhaiskasvatuslaki. Opetusalan ammattijärjestö OAJ ry. http://www.oaj.fi/cs/Satellite?c=Page&childpagename=OAJ%2FPag e%2Foaj_sisaltosivu3&cid=70144&pagename=OAJWrapper 20.3.2014.
- Paavola, L. 2011. Varhaisten vuorovaikutus- ja kommunikointitaitojen kehitys. Teoksesta Loukusa, S. & Paavola, L. (toim.) Lapset kieltä käyttämässä. Pragmaattisten taitojen kehitys ja sen häiriöt. Jyväskylä: PS-kustannus. 43–56.
- Papunet. 2014. Kehitysvammaliitto. <http://papunet.net/> 13.1.2014.

- Parrila, S. 2002. Perhepäivähoito osana suomalaista päivähoitojärjestelmää. Teoksesta Alho-Kivi, H. & Keskinen, S. (toim.) 2002. Kodissa vaan ei kotona. Perhepäivähoito varhaiskasvatuksen oppimisympäristönä. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi, 13–37.
- Parrila, S. 2006. Johdanto - ajankohtaista perhepäivähoidosta. Teoksessa Parrila, S. (toim.). Perhepäivähoidon kehittämishaasteita. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006:17. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, 13–20.
- Pekonen, A-K. 2013. Kirjallinen kysymys 169/2013. Ryhmäkokokaton säätäminen lasten päivähoitoon varhaiskasvatuslaissa. [http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/thw/trip?\\${APPL}=utpkk&\\${BASE}=faktautpKK&\\${THWIDS}=0.26/1395851966_453853&\\${TRIPPIFE}=PDF.pdf](http://www.eduskunta.fi/triphome/bin/thw/trip?${APPL}=utpkk&${BASE}=faktautpKK&${THWIDS}=0.26/1395851966_453853&${TRIPPIFE}=PDF.pdf) 7.3.2013.
- Pulli, T. 2013. Kiinnostavat kuvat ja motivoivat käyttötilanteet. Ensimmäisten kuvien valinta. Kehitysvammaliitto. <http://papunet.net/materiaalia/kuvapankki> 7.1.2014.
- Roisko, E. 2013. Ymmärrettävät kuvat kommunikointiin. Kehitysvammaliitto. [http://papunet.net/tikoteekki/julkaisut/tikonen-tiedote/arkisto.html?tx_mininews_pi1\[showUid\]=132&cHash=2fe92c16d39b9353a7259fd150b5bd0c](http://papunet.net/tikoteekki/julkaisut/tikonen-tiedote/arkisto.html?tx_mininews_pi1[showUid]=132&cHash=2fe92c16d39b9353a7259fd150b5bd0c) 20.9.2013.
- Rusanen, E. 2014. Kasvatustieteilijä kauhistelee päiväkotitoimintaa: Liukuhihnakasvatuksessa vallitsevat pahimmillaan viidakon lait. Yle. http://yle.fi/uutiset/kasvatustieteilija_kauhistelee_paivakotitoimintaa_liukuhihnakasvatuksessa_vallitsevat_pahimmillaan_viidakon_lait/7054041 4.2.2014.
- Salo, S. 2003. Kiintymyssuhteen merkitys elämänkaaren aikana. Teoksesta Sinkkonen, J. (toim.) Pesästä lentoon. Kirja lapsen kehityksestä kasvattajalle. Vantaa: Dark Oy. 44–72.
- STAKES. 2005. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy. <http://www.thl.fi/thl-client/pdfs/7eef5448-e8a3-4887-ab97-19719ea74066> 31.1.2014.
- Sundblad, I. 2007. Kuvallisia ratkaisuja ongelmalliseen käytökseen. Kehitysvammaliitto. [http://papunet.net/tikoteekki/julkaisut/tikonen-tiedote/arkisto/?tx_mininews_pi1\[showUid\]=19&cHash=6c6380f2d7](http://papunet.net/tikoteekki/julkaisut/tikonen-tiedote/arkisto/?tx_mininews_pi1[showUid]=19&cHash=6c6380f2d7) 20.9.2013.
- SuPerin selvityksiä. 2013. Joustakaa, joustakaa. Kyllä te pärjätte. Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPerin selvitys lasten päivähoitoon tilasta 2013. http://www.superliitto.fi/site/assets/files/4691/1022_selvitysperezjohannatiivis.pdf 3.1.2014
- Tast, E. 2005. Sosionomin (AMK) osaamisprofiili varhaiskasvatuksessa ammatikorkeakoulun opettajien näkemänä. Hämeenlinna: HAMKin e-julkaisuja 02/2005. http://portal.hamk.fi/portal/page/portal/HAMKJulkisetDokumentit/Yleisopalvelut/Julkaisupalvelut/Kirjat/opetus_ohjaus_ja_osaaminen/Sosionomin_AMK_osaamisprofiili.pdf 27.3.2014.
- Turja, L. 2012. Lapsen osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus, 41–53.

- Varhaiskasvatuksen työryhmä. 2010. Sosionomi AMK osaaminen, kompetenssit varhaiskasvatuksessa. Sosiaaliportti.
<http://www.sosiaaliportti.fi/File/8e8f7501-18ce-446d-8105-f8b54447cca3/KOMPETENSSIT+KOULUTUKSEN+ERI+VAIHEISSA+04+2011.pdf> 20.3.2014
- Vilkkä, H & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Vuorinen, I. 1998. Tuhat tapaa opettaa. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.
- Vygotski, L. 1982. Ajattelu ja kieli. Espoo: Amer-yhtymä Oy Weilin+Göös kirjapaino.
- Wanne, H. 2013. Puuttuvat sanat - kertovat kuvat: Valokuvallinen kansio ensikotikuntoutuksesta maahanmuuttaja-asiakkaiden ohjauksen tueksi. Diakonia-ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.

Infoa työntekijöille

Olen kolmannen vuoden sosionomiopiskelija Saara Väänänen ja aloittelen opinnäytetyötäni. Opinnäytetyöni ideana ovat kuvat sekä niiden käyttäminen kommunikoinnin tukena.

Tarkoituksenani olisi havainnoida lasten toimintaa perhepäivähoidon arjessa, kartoittaen lasten tarpeita kuvallisen kommunikoinnin suhteen. Havainnoinnin lisäksi tulisin haastattelemaan perhepäivähoidon hoitajia heidän kohtaamista haasteistaan sekä niistä kumpuavista kehittämisideoista.

Haastatteluista sekä havainnoinnista nousevista aiheista ja ideoista työstäisin sitten kuvallista materiaalia, jonka toimivuutta olisi myös tarkoitus kokeilla yhdessä perhepäivähoidon kanssa. Opinnäytetyöprosessini ajoittuisi lokakuu 2013 ja maaliskuu 2014 väliseen aikaan. Aineistossani ei tule esille kenenkään henkilöllisyyttä eikä hoitopaikkoja.

Tässä olisi hieman selvennystä opinnäytetyöni aihesisällöistä, joiden pohjalta työstäisin kuvallista materiaalia. Lisäksi liitteinä ovat esimerkkejä aiheista.

Kuvat kommunikoinnin tukena

- Voidaan käyttää monia erilaisia kuvia, kuten valokuvia, lehtikuvia, itse tekemiä kuvia jne.
- Kuvilla voidaan näyttää erilaisia viestejä sekä nimetä asioita
- Kuvat valitaan käyttäjän tarpeen mukaan

Sosiaalinen tarina

- Yksi apuväline sosiaalisten taitojen kehittämiseen
- Sosiaalisia tilanteita kuvitetaan etukäteen
- Kuvitetun tarinan avulla harjoitellaan sosiaalisia taitoja ennen todellisia sosiaalisia tilanteita
- Tarinat auttavat kehittämään myös empatian taitoja, sillä niiden kautta on mahdollista kuvata tilanteet toisten näkökulmista
- Tavoitteena antaa oikeanlaista tietoa erilaisista tilanteista

Lähde: Ulla Heikura-Pulkinen & Sari Kujanpää; Sosiaaliset kuvatarinat, 2006.

Lähde: Kristiina Huuhtanen; Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa, 2012

Esimerkki tunnekuvista

Lähde: <http://perhepaivahoidossa.blogspot.fi/2010/11/milta-tunne-nayttaa.html>

OPINNÄYTETYÖN TOIMEKSIANTOSOPIMUS

Toimeksiantaja	
Organisaation nimi:	Joensuu koulutuskeskus
Toimeksiantajan edustaja:	Vieraskasvatust - ja koulutusosasto / perhepäivähoito
Osoite:	Niska katu 1 4. kerrus 80100 Joensuu
Puhelinnumero:	090 3104975 (Tuula Pekkari)
Sähköposti:	tuula.pekkari@joensuu.fi
Opiskelijan/opiskelijoiden tiedot	
Koulutusohjelma:	Sosiaalialan k.o.
Opiskelijanumero(t) ja nimi(et):	1101311 Saara Väinänen
Puhelinnumero:	0445733115
Sähköposti:	Saara.H.Vainanen@edu.karelia.fi
Toimeksiantajan sitoumukset	
Opiskelijan sitoumukset	
Opinnäytetyön ohjaus Karelia-amk:ssa	
Ohjaaja(t): Liisa Pasanen Heli Rinnelä Olli Kinnokallio	
Opinnäytetyön julkisuus	
Opinnäytetyö on julkinen asiakirja ja se voidaan julkaista Theseus-verkkokirjastossa.	
Allekirjoitukset	
Päiväys 14.11.2013	Opiskelijan allekirjoitus ja nimenselvennys Saara Väinänen
Päiväys Joensuu 14.11.2013	Toimeksiantajan edustajan allekirjoitus ja nimenselvennys Päin'liusti, Päin'liusti, päivähoitojen johtaja

Asiakirjasalaisuudesta - Vaitiovelvollisuudesta - Hyväksikäyttökiellosta		
<p>Koulutuspalvelukeskuksen palveluksessa olevat henkilöt tai siellä eri syistä (mm. harjoittelija, työllistetty, siviilipalvelusmies, perehtymis- tai oppisopimuskoulutuksessa) olevat henkilöt tai toimeksiantotehtävän työntekijät eivät luvatta saa ilmaista millään tavalla tehtävässään tai toimessaan tietoonsa saamia salassa pidettäviä tai henkilön yksityisyyteen liittyviä tietoja.</p>		
SALASSAPITOVELVOITE		
<p>1. Asiakirjasalaisuus</p> <ul style="list-style-type: none"> - kiello näyttää asiakirjaa sivulliselle - kiello luovuttaa asiakirja sivulliselle - kiello antaa asiakirja sivullisen nähtäväksi tai käytettäväksi teknisen käyttöyhteyden avulla tai muulla tavalla <p>2. Vaitiovelvollisuus</p> <ul style="list-style-type: none"> - kiello paljastaa salassa pidettävä asiakirja ja tieto koskee: <ul style="list-style-type: none"> - asiakirjan salassa pidettävää sisältöä - tietoa, joka asiakirjaan merkittynä olisi salassa pidettävä - tietoa, josta on lailla säädetty salassapitovelvollisuus - henkilön yksityisyyteen liittyvää asiaa tai tietoa <p>3. Hyväksikäyttökiello</p> <ul style="list-style-type: none"> - kiello käyttää omaksi tai toisen hyödyksi asiakirjasalaisuuden tai vaitiovelvollisuuden piiriin kuuluvaa tietoa - kiello käyttää toisen vahingoksi tällaista tietoa 		
RANGAISTUSSÄÄNNÖKSET		
<p>Rangaistus edellä mainituista salassapitosäännösten; asiakirjasalaisuuden, vaitiovelvollisuuden ja hyväksikäyttökiellon rikkomisesta säädetään rikoslain 38 luvun 1 tai 2 §:ssä tai rikoslain 40 luvun 5 §:n mukaan ellei siitä muualla laissa ole säädetty ankarampaa rangaistusta. Seuraamukset yllä olevien lainkohtien rikkomisesta ovat sakko ja vankeus enintään kahdeksi vuodeksi. Virkamies voidaan tuomita myös viralta pantavaksi, jos rikos osoittaa hänet ilmeisen sopimattomaksi tehtäväänsä.</p>		
SITOUMUS		
<p>Sitoudun noudattamaan yllä mainittua salassapitovelvollisuutta; asiakirjasalaisuutta, vaitiovelvollisuutta ja hyväksikäyttökielloa.</p> <p>Sitoumus on voimassa myös palvelussuhteen, tehtävän tai toimeksiannon jälkeen.</p>		
Paikka	Päivämäärä	Ammatti
Joensuu	15.11.2013	opiskelijan
Nimi	Allekirjoitus	
Saarva Väinänen		

TUTKIMUSLUPAHAKEMUS

Haen/haemme lupaa suorittaa opinnäytetyöhön liittyvä tutkimus

Opinnäytetyön aihe: Kuvallisen materiaalin
kehittämistä perhepäivähoitoon

Tutkimuksen toteutuspaikka/-yksikkö:

Joensuu perhepäivähoito

Tutkimuksen:

a) kohde/kohdejoukko: 4 perhepäivähoitajaa ja heidän lapset

b) aineiston keruumenetelmä: haastattelu, havainnointi

c) aineiston keruun ajankohta: joulukuun 2013 - maaliskuun 2014

Opinnäytetyön ohjaaja/t:

Heidi Lein
Heidi Kinnekallio

Työelämäohjaaja:

Tuula Pikkari
TUULA PIKKARI

18.11.2013

Sara Väinänen

LIITTEET:

- tutkimussuunnitelma
- toimeksiantosopimus

Haastattelurunko

Taustatiedot:

1. Millaista koulutusta olet saanut? (esim. lähihoitaja, perhepäivähoidaja, lisäkoulutuksia..)
2. Kuinka pitkään olet toiminut perhepäivähoitajana?
3. Miten monta lasta hoidossa? Minkä ikäisiä lapsia? Kuinka pitkään nykyinen ryhmä on toiminut?
4. Mietitään hieman tavallista arkityöpäivää: Millaiset tilanteet ovat arjessa haastavia tai aiheuttavat ristiriitoja? Esimerkiksi hoitoontulo, uloslähtö, ruoka-aika, nukkumaan meno, päiväunien/-levon aika, leikki-aika, kotiin lähtö?
  - 4.1 Mitä kommunikointiin/vuorovaikutukseen (puheen molemmin puoliseen ymmärtämiseen, puheen tuottamiseen, ohjeiden ymmärtämiseen) lapsen kanssa liittyviä haasteita tilanteisiin liittyy?
  - 4.2 Kuinka tilanteet ratkeavat?
    - 4.2.1 Kuinka itse ratkaiset ristiriitatilanteet?
    - 4.2.2 Kuinka lapset ratkaisevat tilanteita?
    - 4.2.3 Käytätkö tilanteissa jotain tukimateriaalia? Mitä? Millä tavalla?
5. Millaisissa tilanteissa voisit ajatella käyttäväsi kuvia?
  - 5.1 Millä tavoin?
  - 5.2 Missä ympäristössä?
6. Millaisilla kuvilla voisi helpottaa lasten arkea?
7. Kuinka lapset käyttävät kuvia?
  - 7.1 Kuinka voisivat käyttää?
8. Mietitään kuvien mahdollisuuksia: Millaiset kuvat lisäisivät lapsen omaa ilmaisuja?
  - 8.1 Millaiset ovat lasten kiinnostukset kuviin ja niiden käyttöön?
  - 8.2 Millaisista kuvista lapset innostuisivat?

8.3**9.** Millaiset kuvat helpottaisivat omaa työtäsi?

9.1 Millaisissa tilanteissa voisit käyttää kuvallista materiaalia?

9.2 Tulisiko kuvien olla mukaan otettavia?

9.3 Millaisista kuvista olisi hyötyä niin yhdelle lapselle kuin koko ryhmälle?

9.4 Millaista valmista kuvamateriaalia voisi soveltaa perhepäivähoidon arkeen? Millä tavalla?

10. Ideoita kuvamateriaalista?

10.1 opas, valokuvat, piirretty, yhdessä tehdyt, lasten tekemät...?

Tervehdys!

Tässä olisi nyt vihdoin ja viimein opaskirjaseni lähes valmis versio, jonka saatte "koekäyttöön"!

Suurkiitos teille, sillä teidän kokemusten ja vinkkien pohjalta syntyi hieno tarina, josta oli mahdollista saada aikaan tällainen satukirjanen!!

Vielä viimeinen toivomukseni olisi:

- Tutustukaa kirjaseen yhdessä lasten kanssa
- Kertokaa mitä kysymyksiä ja ajatuksia opaskirjanen herätti
- Antakaa palautetta ja korjausehdotuksia
  - Herättikö opaskirjasen ulkoasu mielenkiinnon?
  - Olivatko lapset kiinnostuneita? Miten he osoittivat mielenkiinnon tai sen puutteen?
  - Millaisia ideoita sait?
  - Mitä jäit kaipaamaan? Mitä haluisit lisää?
  - Miten kokisit kirjaseen uuden työntekijän/perhepäivähoitajan näkökulmasta?
  - Muuta?

Terkuin Saara

Sovitaan näkemisestä palautteen merkeissä viikolla 11, olen silloin yhteydessä puhelimitse!

Ps. Tämä ei ole vielä täysin lopullinen versio, joten pyydän ettei laiteta sitä vielä levitykseen... Kiitos!

Santerin hauska päivä

SV-14

Saara Väänänen

2014

Lukijalle!

Tämä kirja on kertomus Santerin hoitopäivästä. Kirjan tarkoituksena on esitellä kuvien mahdollisuuksia, lisätä rohkeutta niiden käyttöön sekä synnyttää uusia ideoita perhepäivähoidon arkeen.

Kertomuksen tavoitteena on herätellä niin lapsille kuin hoitajille oivalluksia kuvien käyttämiseen ja niiden hyödyntämiseen perhepäivähoidon päivittäisiin tilanteisiin.

Kirja on tehty perhepäivähoitajien arvokkaiden haastatteluiden, toiveiden ja ideoiden pohjalta ja ne on yhdistetty erityislastentarhaopettajien tarjoaman PCS-kuvakommunikaatiokoulutuksen, Joensuussa 29.1.2014, sekä kirjallisuudesta hankitun tiedon (ks. lähteet) kanssa.

Kuvia voidaan sanoa lasten sanoiksi, heidän maailmaksi. Kuvien käyttämisessä rajana on vain oma luovuus ja mielikuvitus, sillä niitä on mahdotonta käyttää väärin. On vain uskottava siihen mitä tekee ja luotettava kuvien vaikutukseen!

Kuvat ovat oivallinen keino:

- tukea lapsen puheenkehitystä
- saada aikaan keskustelua
- käsitellä monenlaisia, myös vaikeita, asioita
- herättää kiinnostusta sekä mielenkiintoa
- selkeyttää ohjeita, aikaa, paikkaa, tilanteita
- helpottaa lapsen itseilmaisua ja toisten ihmisten ymmärtämistä
- organisoida omaa työtä sekä aikatauluja.

Siispä istu hetkesi alas ja kurkkaa kuvien kutkuttavaan maailmaan! Ties vaikka hurahtaisit!

<3.Ilä Tomera tekijä Saara

Hei siellä!

Minä olen Santeri ja olen 4 vuotta vanha. Tuossa vastapäätä istuu pikkuveljeni Jalmary ja hänen toisella puolella äiti ja toisella isä.

Äiti ja isä käyvät päivisin töissä ja me Jalmaryn kanssa olemme hoidossa Siirilä, joka on mukava perhepäivähoitaja.

Tänään aamupalalla juttelemme kuvitetusta reissuvihkosta, jossa kerrotaan hoidossa tapahtuvista asioista. Jalmarykin on aivan innoissaan. Hän näyttää kuvia ja huutelee:

"Kissa, kissa!"

Ai niin, me menemme tänään katsomaan naapurin vastasyntyneitä kissanpoikasia! Onpa jännittävää! Oletko sinä koskaan nähnyt pieniä kissoja?

Kuvitettu reissuvihko

- Kodin ja päivähoidon **välisenä tiedotusvälineenä**
- Myös **lapsi voi kertoa** kotona tulevis-
ta/menneistä tapahtumista kuvien avulla.

SV-14

Älä -muodon välttäminen

- Kuvien käytössä kannattaa välttää älä -
muotoa ja muodostaa lauseet **kehotusten kautta**.

Ei: älä juokse sisällä

KYLLÄ: kävele sisällä.

Vinkki

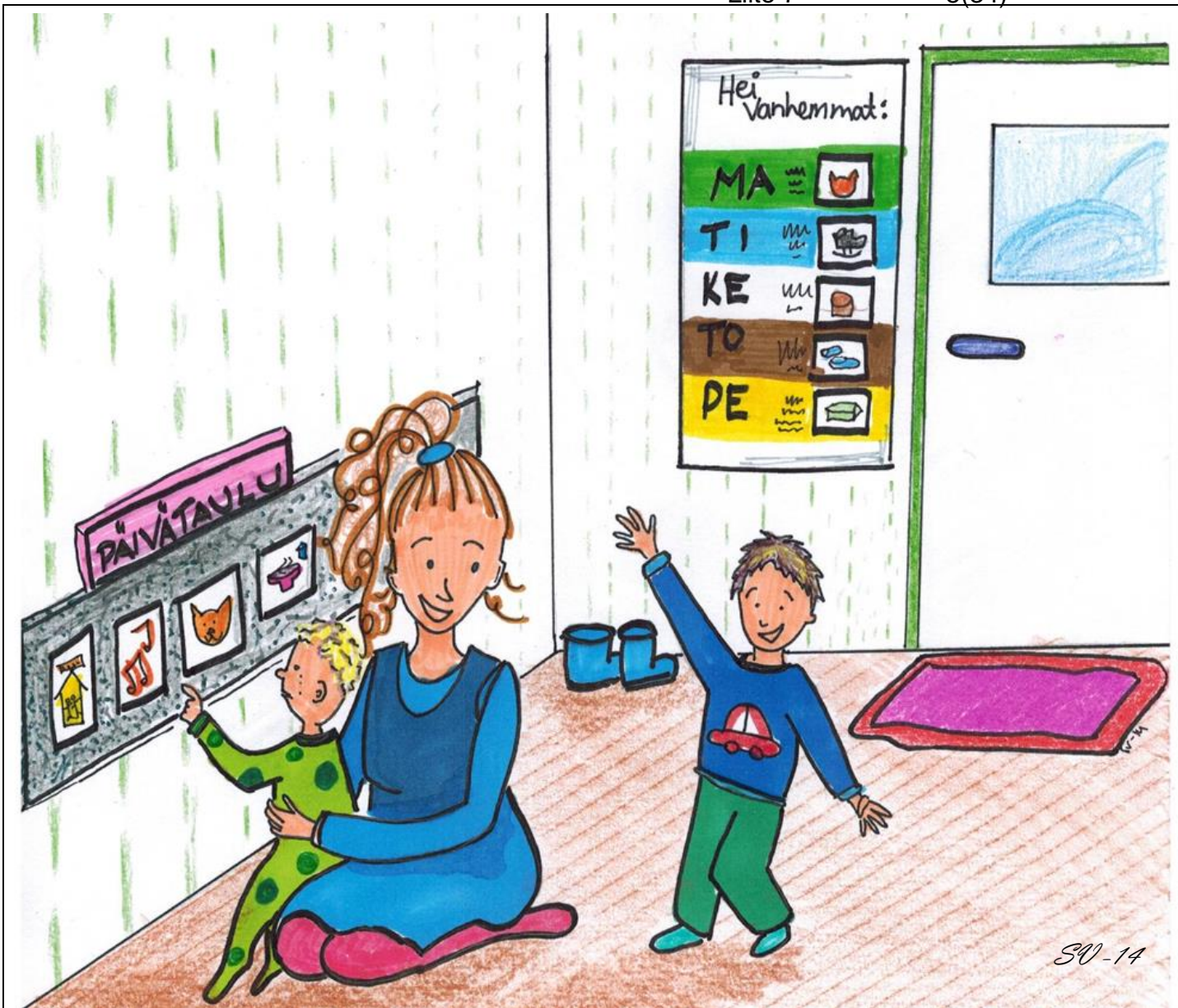
Kuvia **voi tulostaa:**

- Papunet -sivustolta
  - <http://papunet.net/>
  - <http://papunet.net/kuvatyokalu/fi>
  - <http://papunet.net/materiaalia/kuvapankki>
- Tampereen kaupungin -sivuilta
  - <http://www.tampere.fi/perhejasosiaalipalvelut/neptunus/oppaatjakuvat.html>

Konkreettisia ideoita

- http://www.tampere.fi/material/attachments/t/6C71ulnOe/Toimiva_arki_visuaalisin_keinoin.pdf

Äiti vie meidät Siirin luo. Hän antaa lähtöhalit ja kertoo, että tulee hake-
maan töiden jälkeen. Jalmaria alkaa vähän itkettää, mutta Siiri ottaa hänet
syliinsä ja juttelee hänen kanssaan kuvataulun edessä. Siiri silittelee Jalmarin
poskea ja sanoo:

"Katsopas, äiti tulee jo kuuden kuvan jälkeen, siihen ei ole pitkä aika!"

Jalmari huomaakin pian taulussa kissan kuvan ja innostuu:

"Miau!!"

"Niin ja tänään me menemme katsomaan kissojakin, voi kun meillä tulee
olemaan kivaa!"

Siiri on tuollainen hassu täti, koska hänellä on kuvia joka paikassa! Kuvat
ovat kuitenkin todella hauskoja, sillä minuakin aina jännittää, mitä Siiri on
päivätauluun laittanut.

Päivätaulu ja viikkojärjestys

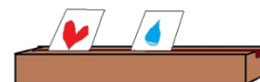
- Luo **lapselle turvallisuuden tunteen**, sillä hän näkee, mitä seuraavaksi tapahtuu.
- Toimii **lapsen kellona**. Jäsentää lapselle aikaa, kertomalla kuinka monen kuvan päästä mitäkin tapahtuu.
- Helpottaa **oman työn organisointia**
- Selventää tulevaa viikkoa
- Kuvat **muistuttavat myös vanhempia**, esimerkiksi seuraavan päivän mukaan otettavista tavaroista.

Viikkojärjestys		
MA	Kissa-reissu	
TI	luistelua	
KE	leivonta	
TO	jumpa	
PE	oma lelu	

SV-14

Vinkki

- Kuvat kannattaa asetella **vasemmalta oikealle**, sillä silloin ne tukevat lukemisen oppimista.
- Päivätaululla voi leikkiä sekoittamalla kuvia ja järjestämällä ne lasten kanssa oikein
- Kuvia voi kiinnittää esimerkiksi: tarramattoon, unokortti-telineeseen, pyykkipojilla narulle
- Viikon alussa kuvat voi asetella yhdessä lasten kanssa
- Tauluista voi laminoida pysyvän version, jossa on vain esimerkiksi yksi vaihtuva osa. Tällöin niitä on helppo liikutella.

Pian tulee lisa ja llona. lisa on samanikäinen kuin minä ja llona on melko pieni, yhtä pieni kuin Jalmari. lisan on välillä vaikea puhua tai sanoa ääneen omia mielipiteitään. Siiri on kertonut, etteivät kaikki puhu samalla tavalla. Silloin voi käyttää esimerkiksi kuvia juttelun apuna, niin kaikki ymmärtävät toisiaan paremmin.

lisa vilkutteleeekin jo minulle, heiluttaen jotain kädessään. Kun katson tarkemmin, huomaan, että nehän ovat eläinkuvakortit, joilla voimme jutella tämän päivän kissareissusta tai vaikkapa eläintarhasta. Huippua! Mitäs muuta kivoilla, värikkäillä eläinkorteilla voisi tehdä?

Kuvakortit

- Erilaisia kuvakortteja voi käyttää **asioiden nimeämiseen**
- Kehittävät lapsen **sanavarastoa**
- **Tukevat kaksikielistä lasta** suomalaisen sanavaraston kartuttamisessa
- **Herättävät keskustelua**
- Tukevat **lasten keskinäistä vuorovaikusta.**

Kuvakirjat

- Voidaan käyttää **tulevien tapahtumien**, kuten lääkärikäyntien, juhlapyhien ja perhetapahtumien **läpikäymisessä**

Nyt kun kaikki ovat koolla, on aamulaulun aika! Siirillä on lauluihin aina hauskat kuvat, joista on helppo laulaa. Vaikka kukaan meistä ei osaa vielä lukea, kuvia katsomalla muistamme hyvin monet laulun sanat.

Arvatkaapas mitä tänään lauletaan! No Piippolan vaari tietenkin!

"Mitäs eläimiä Piippolan vaarilla on?" Siiri kysyy

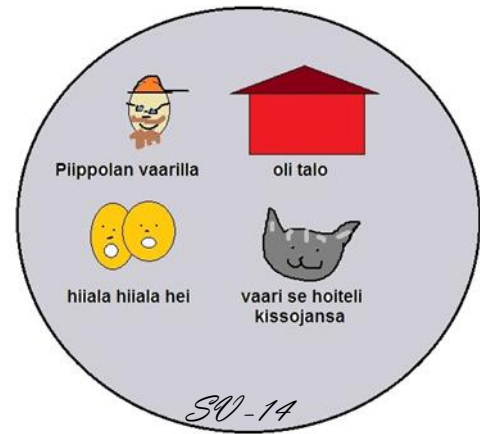
"Kis, kis!" lisa innostuu ja Jalmari näyttää kissalelua.

Kissoja totta kai, koska niitähän me tänään menemme katsomaan!

Kuvitetut laulut ja lorut

- Helpottavat **sanojen muistamista** ja **uusien lorujen opettelussa**

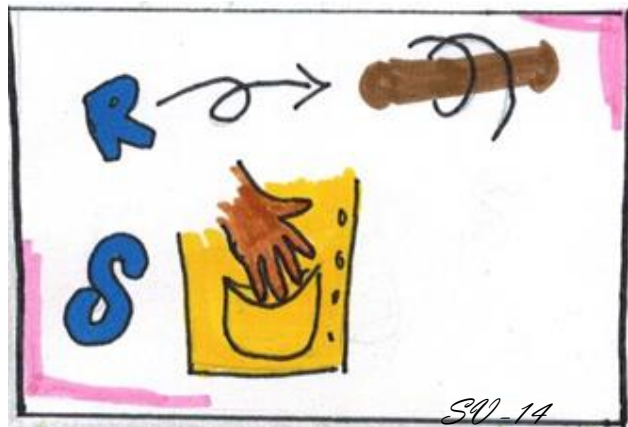

Konkreettiset esineet

- Lapsi voi ilmaista asioita myös esineiden avulla

Vinkki

- Kuvitettuja lauluja yms. voi asetella paikkoihin, jossa **syntyy odottelua**. Esimerkiksi eteisen seinällä olevista tauluista lapset voivat lukea loruja odotellessaan muita.

SV-14

Pian onkin aika lähteä ulos!

"Hei lapset, onkohan ulkona kylmä?" Siiri huutelee.

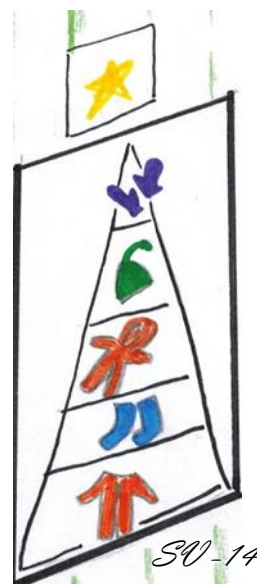
"Joo, hrr!" Hyrisee Ilona ja näyttää säätaulusta lumihiutaletta.

"Niinpäs taitaa olla, sitten meidän pitää pukea kunnolla päälle!" Siiri sanoo ja laittaa pukemisjärjestyksen esille. Siitäpä on helppo katsoa, mikä tulee milloinkin päälle.

Minä osaan pukea lapasetkin itse, eli ansaitsen jo todella monta tähteä. Laskekaapas kuinka monta!

Kuvitetut ohjeet

- **Selkeyttää** toimintaa
- Helpottaa **ohjeiden ymmärtämistä ja muistamista**
- Pukemisjärjestys **tukee lapsen omatoimisuutta**, sillä hän voi itsenäisesti katsoa ohjeita ja pukeutua.
- Ohjeen avulla lapsi voi **onnistua**, mikä **motivoi** häntä **yrittämään uudelleen**.

Siirtymä kuva

- **Selkeyttää** seuraavaan toimintaan siirtymistä
- Esimerkiksi ulkoiluun tai liikuntatuokioon lähtiessä, voi näyttää päivätaulussa käytettäviä kuvia. Näin **havainnollistetaan tulevaa tapahtumaa**.

Sääkartta

- **Havainnollistaa** säätä
- Sääkartan tuella lapset voivat yhdessä päätellä, miten mil- lekin säällä **tulee pukeutua**.

Vinkki

- Kaikenlaisia toimintaohjeita voi kuvittaa, kuten leipomisohejeita, askarte- luohjeita yms.
- Esimerkiksi kuvittamalla **yhteisesti sovitut toimintatavat**, pienetkin lap- set voivat nähdä miten päivähoidossa toimitaan.

SV-14

Ulkona naapuriin kävellessä keksimme lisan kanssa hauskan kisan.

"Kumpi on ensimmäisenä seuraavan pylvään luona?" Minä ehdotan ja piirrän maahan lähtöviivan.

"N, Y, T, NYT!" lisa huutaa, pinkaisee samalla hurjaan juoksuun ja pääsee heti edelle. Juoksen aivan lisan perään yrittäen vetää hänet takaisin lähtöviivalle, mutta lisa tönäisee minut maahan ja kerkeää ensimmäisenä maaliin. Ai, kun minua sattuu ja suututtaa, niin että kyyneleet vierivät poskelle.

"Sinä huijasit!" Huudan lisalle juosten maaliin ja tyrkäten hänet vuorostaan kumoon. Nyt meitä molempia itkettää kovasti!

"Hei lapset! Ei noin saa tehdä!" Siiri huutelee takaa ja kiirehtii meidän luo.

"Mitä täällä oikein tapahtuu?"

"lisa tönii!" Minä sanon vihasena. lisa itkee kovemmin ja osoittaa minua.

"No mutta, teistähän kumpikin töni toista! Siitä tulee paha mieli." Siiri sanoo ja näyttää pientä kuvaa, joka hänellä on mukana taskussaan.

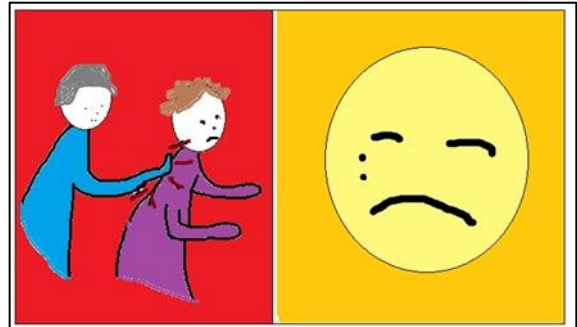
"Mitähän nyt tulisi tehdä?" Siiri kysyy

"Pyytää anteeksi", lisa vastaa.

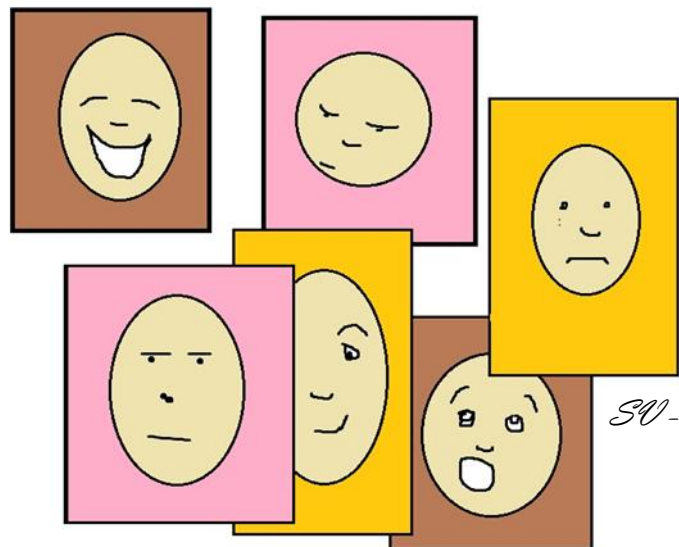
Tilannekuvat

- Auttavat lapsen **asettumista toisen asemaan**.
- Lapsi voi pohtia, **miltä toisesta lapsesta tuntuu, miltä itsestä tuntuisi**.
- Tukevat **tapahtuneen tilanteen läpikäymisessä** sekä tilanteen **selvittämisessä**.

SV-14

Tunnekortit

- Havainnollistavat erilaisia tunteita
- Lapsi voi ilmaista myös tunteita, **joista on vaikea kertoa sanallisesti**.

SV-14

Vinkki

- Kuvat voivat olla pieniä ja mukaan otettavia. Niitä voi pujottaa esimerkiksi avainnippuun, laittaa kiinni vaunuihin tai vaikkapa vyölenkkiin.

SV-14

"Niin juuri, nyt on kummankin syytä pyytää toisiltaan anteeksi", Siiri kehoittaa.

Minua suututtaa, että lisa tönäisi, mutta huomasin, että myös minun töniminen harmitti lisa. Eli kyllä meidän molempien on aihetta pyytää anteeksi.

Kiepautan käteni lisan kaulalle:

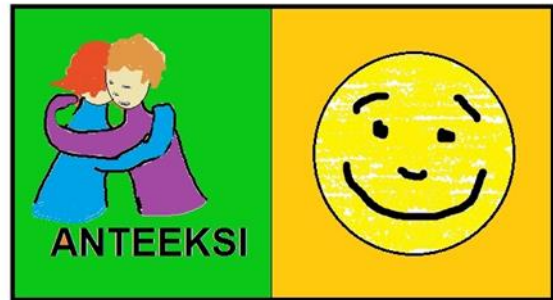
"Anteeksi!"

"Anteeksi, tönin", vastaa lisakin.

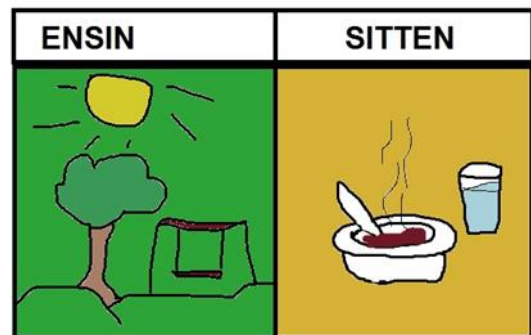
"Ja nyt on teillä kummallakin hyvä mieli!" Hymyilee Siiri.

Ensin-sitten –kuvat

- Kertovat lapselle, **miksi jotain tulee** tehdä. Esimerkiksi, kun pyytää anteeksi, tulee hyvä mieli
- Selventävät lapselle **mitä tapahtuu ennen ja mitä jälkeen.**
- **Rauhoittavat** lasta ja tilannetta. **Epätietoisuus vähenee**, sillä kaikki näkevät mitä tapahtuu seuraavaksi.

SV-14

SV-14

Vihdoin pääsemme naapurin autotalliin, jossa punaisen lämpöiset tiiliseinät suojelevat talven pakkaselta. Naapurin tati pyytää peremmälle ja opastaa meidät suuren korin luokse, jonka sisältä kuuluu pientä naukumista.

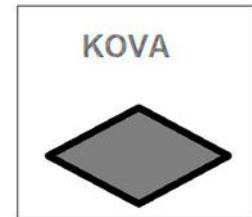
"Kissa! Silittää!" lisa huokaisee lumoutuneena ja osoittaa koria.

"Tottahan toki!" Naapurin tati sanoo ja nostaa yhden pienen kissan korista meidän nähtäväksi. "Haluaako muutkin silittää pienen kissan turkkia?" Ja totta kai me kaikki haluamme. Voi, kuinka pehmeältä ja lämpöiseltä se tuntuukaan!

Suostuisikohan äiti ottamaan vastaan tällaisen suloisen, pehmeän paketin? Oletko sinä nähnyt koskaan näin ihanaa otusta?

Abstraktit asiat

- Asiat, joita on vaikea kertoa sanallisesti, voi selventää kuvien avulla.

Numerot, määrät

- Asioiden määrää ja lukua voi myös havainnollistaa kuvilla

SV-14

Takaisin päästyämme meillä kaikilla on jo kova nälkä.

"Ulkovaatteet pois päältä ja omiin koreihin!" Siiri kehottaa ja auttaa pienempiä riisuutumaan.

Oma kori on helppo löytää, sillä jokaisella meillä on koreissa lempikuvamme. Minä tykkään tietenkin kissoista, ja minulla on ison mustan kissan kuva korissa. Tunnistan sen heti ja sujautan vaatteeni sinne. Mistä kuvasta sinä pitäisit?

Lasten mielenkiinnon huomioiminen

- Lasten omien lempikuvien/-aiheiden mukaan ottaminen **lisää lasten mielenkiintoa** toimintoihin.

Valokuvat

- Lasten kuvat voivat kertoa, ketä on milloinkin paikalla
- Oman valokuvan avulla lapsi voi **kertoa myös itsestään**.

Jumppakuvat

- Opastavat lasta liikkeen tekemiseen.
- Monet lapset tarvitsevat useita toistoja. **Kuvat antavat toistoille lisätuen.** Kuvat ohjaavat lasta itse oivaltamaan ja saamaan onnistumisen kokemuksia.

Vinkki

- Perhepäivähoidon ryhmäkuvien ympärille voi kehittää monenlaisia keskusteluja ja tarinoita

Ruokapöydässä lisää alkaa itkettää.

"Sattuu, sattuu!" Hän kuiskii, mutta ei osaa selittää mihin. Onneksi tuolla Siiri-tädillä on hassuja kuvia jokaiseen tilanteeseen. Niinpä hän näyttää lisalle kuvia, joissa näkyy erilaisia kehonosia.

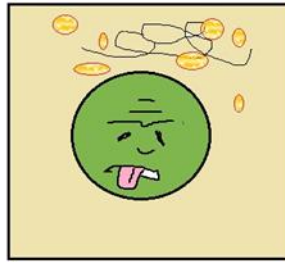
"Jalkaan!" lisa sanoo ja osoittaa jalan kuvaa.

"Oi, taitaa olla kaatumisesta vielä vähän kipeä! Syö nyt ruoka reippaasti loppuun niin pääset sitten lepäämään."

Näetkö mitä ruokaa meillä on?

Sairaus-/kipukuvat

- **Helpottavat lasta kertomaan** kivusta sekä mihin koskee
- Helpottavat lasta kertomaan, millainen olo hänellä on
- Esimerkiksi tunnekuvia voi käyttää myös tässä tilanteessa.

SV-14

Ruokakuvat

- Kertovat, mitä ruokaa tarjoillaan.
- Lapsi voi myös näyttää lempiruokiaan, sekä ruokia, jotka ovat hänelle vieraita. Nämä asiat voi ottaa huomioon **ruokalistaa suunnitellessa**.

SV-14

Vinkki

- **Lapsi voi piirtää** kuvia
- **Itse** voi piirtää kuvia, esimerkiksi liitutaululle.

SV-14

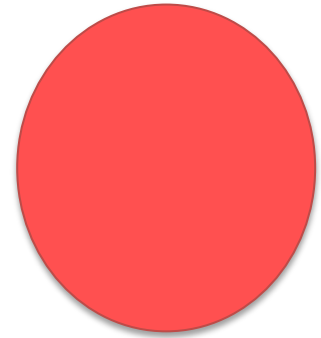
Kun kaikilla on mahat täynnä, on mukava mennä päiväunille. Käymme hakemassa unilelut lelulaatikoista ja kiiruhdamme lepohuoneeseen. Matkalla huomaan, että Jalmari yrittää mennä hakemaan jotain Siirin omasta huoneesta.

"Jalmari ei sinne saa mennä, siinä ovessahan on merkki!" Minä muistutan veljeäni. Siiri on laittanut joihinkin oviin punaiset pallot, jotka kertovat, ettei niihin huoneisiin saa mennä. Hän on näyttänyt meille, että huoneissa voi olla jotain esineitä tai koneita, mitkä menevät helposti rikki tai mihin voimme satuttaa itseämme.

Tiedätkö, mitä oven takana voisi olla?

Tilojen, paikkojen nimeäminen

- Tietyillä merkeillä, kuten punaisella ympyrällä, voi merkata paikat, jonne lapsi **ei saa mennä**
- Lapsen kanssa **keskustellaan, miksi** huoneeseen ei saa mennä ja kerrotaan syyt kuvia apuna käyttäen
- Kuvilla voidaan **nimetä** myös muita **paikkoja**, kuten wc, nukkumishuone yms.

SV-14

Hipsimme lepohuoneeseen ja pujahdamme peittojen alle. Meidän pitäisi olla hiljaa, mutta äkkiä lisa keksii hupaisan leikin. Hän vetää peiton selkään ja alkaa leikkiä pientä kissanpentua!

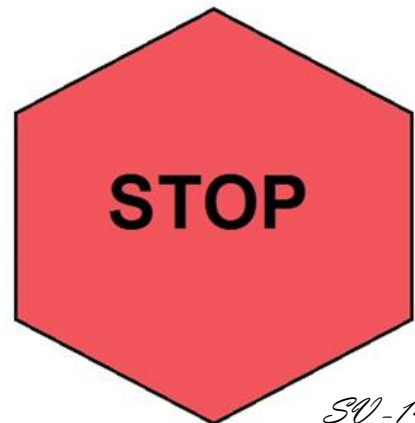
"Hih hii!!" Onpas hauskaa! Pian me kaikki yhdymme leikkiin ja huoneessa on hirmuinen maukuminen!

"Shh!!" Siiri suhisee oven raosta ja näyttää hiljaisuus -kuvaa. Siitä me tiedämme, että nyt pitää olla hiljaa ja ruveta nukkumaan. Kyllähän kissatkin nukkuvat päiväunet, niin täytyy meidänkin.

"Kauniita unia!" Siiri toivottaa ja niin me kaikki nukahdamme leppoisille päiväunille.

Varoitukset, kehotukset

- Hiljaisuutta tarkoittavalla kuvalla saa, kehotukseen lisää vaikuttavuutta.
- Kannattaa huomioida, ettei **hiljaisuus - kuvaa** pidä esillä jatkuvasti, sillä silloin se menettää merkityksensä.
- Nukkumistilanne voi olla esimerkiksi uudelle lapselle herkkä, ja sen jäsentäminen kuvasarjan avulla selkeyttää lapselle miten lepoaika toimitaan
- Toimintojen keskeyttämiseen tai lopettamiseen voi käyttää esimerkiksi STOP –kuvaa

SV-14

”Symboleilla on koettu olevan voimakas vaikutus sanoihin verrattuna”

SV-14

Unien jälkeen on aikaa leikkiä. Minä herään aina ensimmäisenä, enkä oikein keksi mitä tekisin yksikseni. Onneksi Siirillä on taas noita kuvia, joiden avulla voin miettiä mitä haluisin tehdä.

"Haluatko maalata, rakennella, piirtää, katsella kirjoja, vai mitä?" Siiri ehdottelee ja näyttää suuren määrän erilaisia vaihtoehtoja. Valitsen rakentelun ja menen hakemaan rakentelutarvikkeet lelujen joukosta. Ne on helppo löytää, sillä laatikon sivussa on kuva palikoista.

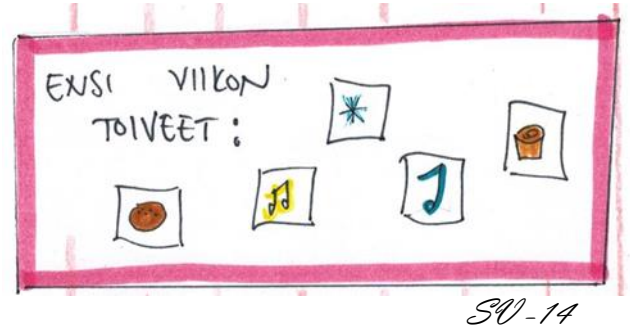
Arvatkaapas mitä aion rakentaa?

Valitseminen, aloittaminen

- Välillä voi olla haasteellista aloittaa leikkimään tai tekemään jotain. Tällöin kuvat antavat **ideoita ja synnyttävät oivalluksia**.

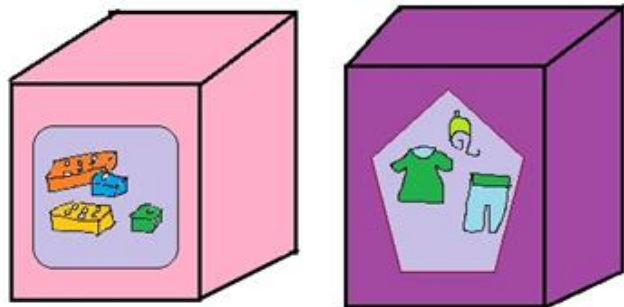
Toiminnan suunnittelu

- Lapsi voi **vaikuttaa hoidon ja toimintojen suunnitteluun** kuvien avulla. Kuvia valitsemalla, piirtämällä, leikkelemällä hän voi **ilmaista mielipiteensä**.

Lelujen paikat

- Laatikoissa olevien kuvien avulla lapsen on helppo **löytää lelut** ja laittaa ne **oikeille paikoille takasin**.

Vinkki

- Erilaisista lepoaikana leikittävästä leikeistä voi muodostaa niin sanotun **Hiljaisten leikkien -taulun**, josta lapsi näkee, mitkä leikit eivät herätä päivälevolla olevia
- Lasten kuvien avulla ilmaisemia mielipiteitä voi ottaa huomioon jo hoitoa aloittaessa ja **varhaiskasvatussuunnitelmaa tehdessä**.

Pian herää Iisa, Ilona ja Jalmari. Syömme välipalan, jonka jälkeen Siirillä on meille yllätys. Se on satuhetki! Siiri levittää lattialle hurjasti erilaisia kuvia, joita olemme yhdessä leikelleet lehdistä, vanhoista kirjoista, pahvipurkeista ja melkein mistä vain. Jokainen meistä saa vuorollaan ottaa kuvan ja kertoa tarinaa. Siiri auttaa pienempiä.

Tänään Ilona saa aloittaa. Hän poimii kasasta värikkään kuvan.

"Titityy!" hän huudahtaa

"Onko siellä lintu?" Siiri kysyy ja jatkaa. "Tämä tarina taitaa alkaa linnusta. Olipa kerran pieni keltainen lintu." Minä poimin kissan, Iisa tytön ja Jalmari auton. Tästä taitaa tulla hauska satu! Mitä lintu, tyttö, kissa ja auto voivat tehdä yhdessä?

Kuvat saduissa ja tarinoissa

- Lapsi, hyvin nuorikin, **voi osallistua tarinaan kuvien avulla**
- **Tukee lapsen itsensä ilmaisua**, sillä kuvilla kertoessaan hänen on tuotettava omaa tarinaa
- Kuvallisen tarinan lomassa syntyy keskustelua, mikä **vahvistaa lapsen kielellistä kehitystä**.

Vinkki

- Valokuvilla voi kertoa esimerkiksi omasta perheestä

"Oi, kylläpä aika on mennyt äkkiä!" Siiri huudahtaa katsoen kelloa.

"Olipas hauskoja tarinoita, mutta nyt on aika lähteä ulos."

"Äiti tulee!" Jalmari huudahtaa!

"Äiti tulee kun olemme olleet hieman ulkona." Siiri sanoo ja näyttää ulkokuva päivätaulussa." Tänään taitaa ulkoilu jäädä vähän lyhyemmäksi, kun teimme tarinoita niin kauan." Hän sanoo nauraen ja vaihtaa ison ulkoilukuvan tilalle pienemmän ulkoilukuvan.

Ajan näyttäminen

- Aikaa voi **havainnollistaa kuvan kokoa vaihtamalla**. Lyhyt ulkoilu: pieni kuva, pitkä ulkoilu: iso kuva.
- Aikaa voi kuvata myös **leikkamalla kuvia osiin**. Tällaista kuvaa voi käyttää esimerkiksi tilanteessa, jossa leikkimisen aika lyhenee, jos lapsi ei suostu keräämään leluja.

Kuulumisten kertominen

- Hoitopäivän päätteeksi lapsi voi kertoa kuvien avulla päivän tapahtumista ja tunteistaan.

SV-14

Vinkki

- **Mattoon tai lattiaan kiinnitetyt kuvat** voivat herättää lapsen mielenkiinnon ja saada aikaan keskustelua. Etenkin pienen lapsen, joka liikkuu lattiatasossa kontaten tai ryömien.

SV-14

Pihalle päästyämme ehdimme leikkiä vähän aikaa hippaa, ja sitten äiti jo tuleeekin!

Vilkutamme Jalmarin kanssa isälle, Ilonalle ja Siirille;

"Hei, hei! huomenna nähdään!" Ja menemme autoon. Onpa kiva päästä kotiin kertomaan äidille ja isälle, kuinka hauska päivä meillä oli!

Muistatko mitä kaikkea me teimme?

Käytetyt lähteet:**Haastattelut ja kuvakoulutus:**

Alanen M. & Koukku, A. 2014. Erityslastentarhanopettajat. PCS-kuvakommunikaatiokoulutus. Joensuu. 29.1.2014.

Perhepäivähoitajien haastattelut. Joensuu. Marraskuu 2013 – tammikuu 2014.

Teoria:

Huuhtanen, K. (toim.) 2001. Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa vuosituhanen taitteessa. Kehitysvammaliitto: Hakapaino.

Huuhtanen, K. 2011. Merkit ja merkkijärjestelmät. Teoksesta Huuhtanen, K.(toim.) 2011. Puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät Suomessa. Kouvola: Kehitysvammaliitto ry.

Ketonen, R., Palmroth, A., Poikkeus, A-M., Röman, M. & Salmi, P. 2003. Kieli ja kommunikaatio. Teoksesta Ahonen, T., Aro, T., Ketonen, R. & Siiskonen, T. Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Martinsen, H. & Tetzchner, S. 2000. Johdatus puhetta tukevaan ja korvaavaan kommunikointiin. Helsinki: Kehitysvammaliitto ry.

Pulli, T. 2013. Kiinnostavat kuvat ja motivoivat käyttötilanteet. Ensimmäisten kuvien valinta. Kehitysvammaliitto.
<http://papunet.net/materiaalia/kuvapankki>